

Стратегија за подршку
развоју малих и
средњих предузећа,
предузетништва и
конкурентности
(2015-2020)

Децембар, 2014. године

Садржај

1. ПОЛАЗНА ОСНОВА	4
1.1 Стратешки оквир	4
2. ПРЕГЛЕД СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА КОНКУРЕНТНИХ И ИНОВАТИВНИХ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА И ПРЕДУЗЕТНИШТВА ЗА ПЕРИОД ОД 2008. ДО 2013. ГОДИНЕ	7
2.1 ПРЕГЛЕД РАЗВИЈЕНОСТИ СЕКТОРА МСПП	13
2.2 Аналитичка основа.....	14
2.3 Законодавни и институционални оквир за развој мспп	15
3. СТРАТЕШКА ВИЗИЈА И ЦИЉЕВИ.....	16
3.1 Стратешка визија.....	16
3.2 Стратешки циљеви.....	16
4. СПРОВОЂЕЊЕ И ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ	18
4.1 Спровођење стратегије	18
4.2 Праћење спровођења стратегије	19
5. СТРУКТУРА СТРАТЕГИЈЕ.....	22
5.1 СТУБ 1: Унапређење пословног окружења.....	22
Димензија 1: Успостављање подстицајног регулаторног оквира у складу са потребама и могућностима МСПП	25
Димензија 2: Унапређење ефикасности спровођења административних поступака	26
Димензија 3: Повећање транспарентности процеса доношења прописа и јавних политика.....	28
5.2 СТУБ 2: УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПА ИЗВОРИМА ФИНАНСИРАЊА	28
Димензија 1 : Унапређење квалитета понуде банкарског сектора за МСПП	31
Димензија 2: Развој нових финансијских инструмената	32
Димензија 3: Унапређење способности МСПП за приступ различитим изворима финансирања	33
5.3 СТУБ 3: Континуирани развој људских ресурса	34

Димензија 1: Унапређење квалитета радне снаге.....	35
Димензија 2: Подршка развоју образовања за предузетништво	36
5.4 СТУБ 4: Јачање одрживости и конкурентности МСПП.....	37
Димензија 1: Унапређење ефикасности институционалне подршке пословању и развоју МСП и предузетништва	40
Димензија 2: Оптимизација и унапређење степена искоришћености постојеће и изградња нове пословне инфраструктуре.....	41
Димензија 3: Јачање иновативности у МСПП	42
Димензија 4: Стимулисање пословног удруживања и креирања ланаца вредности	43
5.5 СТУБ 5: УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПА НОВИМ ТРЖИШТИМА	44
Димензија 1: Обезбеђивање континуиране подршке МСПП за излазак на нова тржишта	46
Димензија 2: Смањење и превазилажење техничких препрека трговини.....	47
5.6 СТУБ 6: Развој и промоција предузетничког духа и подстицање предузетништва жена, младих и социјалног предузетништва	47
Димензија 1: Унапређење статистичког праћења и истраживања МСП и предузетништава	49
Димензија 2: Политика и инструменти за подршку женском предузетништву, предузетништву младих и социјалном предузетништву	50
6. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ.....	51

ПРЕДЛОГ

На основу члана 45. став 1. Закона о Влади („Службени гласник Републике Србије”, број 55/2005, 71/2005 - испр., 101/2007, 65/2008, 16/2011, 68/2012 - одлука УС и 72/2012, 7/2014 – одлука УС и 44/2014),

Влада доноси

СТРАТЕГИЈУ ЗА ПОДРШКУ РАЗВОЈУ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА, ПРЕДУЗЕТНИШТВА И КОНКУРЕНТНОСТИ ЗА ПЕРИОД ОД 2015. ДО 2020. ГОДИНЕ

1. ПОЛАЗНА ОСНОВА

Предуслов за ostvarivanje održivog društveno-ekonomskog razvoja i uspešan završetak procesa evropskih integracija Republike Srbije je razvoj privrede, koja svoju dugorocnu konkurentnost gradi na privatnoj preduzetничкој иницијативи, знању, примени нових технологија и иновативности.

Стратегија за подршку развоју малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године (у даљем тексту: Стратегија) утврђује оквир, циљеве, приоритете и мере за унапређење развоја микро, малих и средњих предузећа и предузетништва у наредном средњорочном периоду.

1.1 СТРАТЕШКИ ОКВИР

Стратегија представља део стратешког оквира за развој конкурентности привреде Републике Србије и комплементарна је са раније усвојеним документима у овој области, пре свега са Стратегијом развоја индустрије Републике Србије 2011-2020 („Службени гласник Републике Србије” број 55/2011).

Предмет ове стратегије односи се на унапређење услова за развој и конкурентност микро, малих и средњих привредних друштава, предузетника и занатства (у даљем тексту: МСПП).

С обзиром да политика развоја предузетништва и конкурентности има елементе хоризонталне политике, поједине области ове стратегије већ су у мањој или већој мери обухваћене другим стратешким документима, као што је то случај код области запошљавања, развоја људских ресурса и пословне инфраструктуре. У овим областима, Стратегија, полазећи од већ утврђених стратешких одредница датих у раније усвојеним стратешким документима, доноси додатне садржаје, који су усклађени и представљају континуитет у односу на раније утврђене приоритете

Стратегија у националном стратешком оквиру замењује Стратегију развоја иновативних и конкурентних малих и средњих предузећа за период од 2008. до 2013. године („Службени гласник Републике Србије”, број 103/2008), претходни стратешки документ, чији је временски период истекао. Обе стратегије деле заједничко полазиште, циљеве и принципе, те нова стратегија представља логичан наставак и надоградњу досадашње политике у овој области. На тај начин обезбеђена је усклађеност новог стратешког документа са стратешким и планским документима, који су раније донети.

Стратегијом се наставља политика пуног уважавања и примене свих докумената који утврђују политику Европске уније у области предузетништва и конкурентности,

пре свега стратегије Европа 2020¹ и Акта о малим предузећима². Мере за спровођење приоритета из ових докумената, саставни су део акционих планова за реализацију ове стратегије и у случајевима када нису изричито обухваћени њеним садржајем.

Принципи Акта о малим предузећима, који представља оквир политике развоја малих предузећа у Европској унији, су, у великој мери, обухваћени предлогом Стратегије.

Усклађеност Стратегија за подршку развоју малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године са Актом о малим предузећима приказани су у наредној табели.

Р.бр	Акт о малим предузећима	Стратегија
1.	1. Принцип: Стварање окружења у којем предузетници и породичне фирме могу да се развијају, а предузетништво може да се награђује	<p>Стуб 3 Континуирани развој људских ресурса Димензија 1 Мера 3: Развој система неформалног образовања за унапређење знања и вештина</p> <p>Димензија 2 Мера 1: Увођење предузетничког образовања у све нивое образовног система</p> <p>Димензија 2 Мера 2: Образовање и обука наставника за предузетништво</p> <p>Стуб 6 Развој и промоција предузетничког духа и подстицање предузетништва жена, младих и социјалног предузетништва</p>
2.	2. Принцип: Обезбедити да поштени предузетници који су се суочили са стечајем брзо добију другу шансу	<p>Стуб 1 Унапређење пословног окружења Димензија 1 Мера 1: Унапређење правног оквира за оснивање, пословање и гашење привредних субјеката</p>
3.	3. Принцип: Израдити правила у складу са принципом "Мислимо најпре на мале"	<p>Стуб 1 Унапређење пословног окружења Димензија 1: Успостављање подстицајног регулаторног оквира у складу са потребама и могућностима МСПП (М1-М7)</p> <p>Димензија 3 Мера 1: Обавезно укључивање представника привреде у процес доношења прописа и јавних политика и повећање предвидљивости промена услова пословања</p>

¹ Communication from the Commission of 3 March 2010 – Europe 2020 A strategy for smart sustainable and inclusive growth [COM(2010)2020 final – Not published in the Official Journal], http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/eu2020/em0028_en.htm

² Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions – “Think Small First” – A “Small Business Act for Europe” {SEC(2008) 2101}{SEC(2008) 2102}, COM/2008/0394 final, 25.06.2008., CELEX 52008DC0394, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/small-business-act/index_en.htm

	<p>Димензија 3 Мера 2: Формирање Савета за предузетништво и конкурентност</p> <p>Димензија 3 Мера 4: Анализа ефеката прописа и укључивање теста утицаја на мала и средња предузећа</p>
<p>4. Принцип Учинити да државна управа излази у сусрет потребама МСП</p>	<p>Стуб 1 Унапређење пословног окружења</p> <p>Димензија 2 Мера 1: Измене и допуне регулаторног оквира којима се уређује спровођење административних поступака у органима државне управе, аутономних покрајина и локалних самоуправа</p> <p>Димензија 2 Мера 2: Наставак рада на јачању система електронске управе</p> <p>Димензија 2 Мера 3: Успостављање једношалтерског система за пружање што већег броја услуга</p>
<p>5. Принцип Прилагодити средства јавне политике потребама МСП</p>	<p>Стуб 2 Унапређење приступа изворима финансирања</p> <p>Димензија 3 Мера 3: Подизање свести код предузетника и свих других заинтересованих страна о расположивости и карактеристикама небанкарских финансијских инструмената</p> <p>Стуб 4 Јачање одрживости и конкурентости МСПП</p> <p>Димензија 1 Мера 3: Даљи развој пословних услуга за МСПП</p> <p>Стуб 1 Унапређење пословног окружења</p> <p>Димензија 2 Мера 5: Побољшање услова за учешће МСПП у јавним набавкама</p>
<p>6. Принцип Олакшати приступ МСП финансијама и створити правно и пословно окружење које подржава благовермено плаћање у пословним трансакцијама</p>	<p>Стуб 2 Унапређење приступа изворима финансирања</p>
<p>7. Принцип Помоћи МСП да имају више користи од могућности које пружа јединствено тржиште</p>	<p>Стуб 5 Унапређење приступа новим тржиштима</p> <p>Димензија 2: Смањење и превазилажење техничких препрека трговини (М1-М4)</p>
<p>8. Принцип Подстицати стручно усавршавање и све облике иновација</p>	<p>Стуб 4 Јачање одрживости и конкурентости МСПП</p> <p>Димензија 1 Мера 4: Даљи развој обука за потенцијалне и постојеће предузетнике</p> <p>Стуб 4 Јачање одрживости и конкурентости МСПП</p> <p>Димензија 3: Јачање иновативности у МСПП</p>
<p>9. Принцип Омогућити</p>	<p>Стуб 4 Јачање одрживости и конкурентости МСПП</p>

МСП да искористе промене у заштити животне средине	Димензија 3 Мера 2: Унапредити подршку за високоиновативна МСПП, еко-иновације, унапређење енергетске ефикасности и ефикасног коришћења ресурса
10. Принцип Подстицати и подржавати МСП да искористе тржиште раста	Стуб 4 Јачање одрживости и конкурентности МСПП Димензија 4 Мера 2: Креирање нових ланаца вредности и повећање степена финализације производа Стуб 5 Унапређење приступа новим тржиштима Димензија 1: Обезбеђивање континуиране подршке МСПП за излазак на нова тржишта

Табела 1 – Веза Стратегије и Акта о малим предузећима

Приликом припреме Стратегије посебна пажња посвећена је усклађивању са регионалним стратегијама, које се односе на ову област и доприносу њиховом спровођењу, што се пре свега односи на Регионалну стратегију за раст и развој Југоисточне Европе 2020³, као и на Стратегију Европске уније за дунавски регион⁴.

2. ПРЕГЛЕД СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА КОНКУРЕНТНИХ И ИНОВАТИВНИХ МАЛИХ И СРЕДЊИХ ПРЕДУЗЕЋА И ПРЕДУЗЕТНИШТВА ЗА ПЕРИОД ОД 2008. ДО 2013. ГОДИНЕ

Влада је, Закључком 05 број: 30-4430/2008-1, од 23. октобра 2008. године, усвојила Стратегију развоја конкурентних и иновативних малих и средњих предузећа за период од 2008. до 2013. године (у даљем тексту: Стратегија 08-13) са петогодишњим Оперативним планом за њено спровођење, која је представљала стратешки оквир политике развоја малих и средњих предузећа и предузетништва у Србији у поменутом периоду.

Стратегија 08-13 се базирала на 5 стубова који су обухватили: промоцију предузетништва и оснивање нових предузећа, развој људских ресурса за конкурентан сектор МСПП, обезбеђивање више извора финансирања за мала и средња предузећа, подстицање конкурентности овог сектора, као и стварање бољег правног, институционалног и пословног окружења за МСПП у Србији.

Спровођење и праћење реализације Стратегије 08-13 заснивало се на годишњим акционим плановима. Министарство надлежно за послове привреде је, у сарадњи са другим надлежним органима, припремало годишње акционе планове и извештаје о њиховом спровођењу, које је достављала Влади, ради информисања и сагледавања остварених резултата. Праћење реализације годишњих акционих планова спровођено је

³ <http://www.rcc.int/pubs/20/south-east-europe-2020-strategy>

⁴ EU Strategy for the Danube Region, <http://www.danube-region.eu/>

на основу детаљних кварталних извештаја о реализованим активностима добијених од надлежних институција, док су у годишњим извештајима приказивани најважнији резултати. У процес реализације и извештавања о реализацији акционих планова било је укључено око 30 институција, са којима је успостављена добра сарадња.

Током периода спровођења Стратегије 08-13, полазећи од мера и активности утврђених петогодишњим Оперативним планом, припремљено је и спроведено 5 годишњих акционих планова, у које нису биле укључене све мере и активности предвиђене Оперативним планом. Анализом степена извршења Оперативног плана и годишњих акционих планова, по стубовима, констатовано је следеће:

У оквиру **првог стуба Стратегије 08-13** под називом "Промоција и подршка предузетништву и оснивању нових предузећа" предузимане су мере које су имале за циљ да подстакну предузетништво, као и да унапреде подршку развоју нових предузећа. Од планираних активности у оквиру Оперативног плана око 80% активности је укључено и спроведено кроз годишње акционе планове. Мера унапређења пореског система, предвиђена Оперативним планом, није уврштена и спроведена кроз годишње акционе планова у посматраном периоду. У оквиру промоције и подстицања предузетништва сви догађаји који су планирани на годишњем нивоу су и организовани уз добар одзив учесника. Највећи број догађаја се организовао у оквиру *Европске недеље МСП (SME Week)*, која представља промотивну кампању која се реализује широм Европе са циљем промоције предузетништва, а уз подршку домаћих институција као што су: Национална агенција за регионални развој (у даљем тексту: НАРР), Привредна комора Србије (у даљем тексту: ПКС), Удружење пословних жена Србије (у даљем тексту: УПЖ) итд.

У оквиру мере унапређења подршке развоју нових предузећа предвиђене су активности пружања обука и финансијске подршке за почетнике у бизнису, које су, у планираним роковима, спроведене. У оквиру мере пружања кредитне подршке и бесповратних средстава државе, током посматраног петогодишњег периода, значајну улогу су имали следећи инструменти: *start-up* кредити Фонда за развој (9,22 млрд динара реализованих средстава), субвенције за samozapošljavanje Националне службе за запошљавање (2,2 млрд динара реализованих средстава) као и бесповратна средства НАРР-а за почетнике у пословању (око 31,0 мил. динара за период 2012-2013.г.) и фирме у почетним годинама свог пословања (око 3,5 мил. динара у 2013.г.). Статистички подаци о оснивању нових привредних субјеката указују да је, пре свега, финансијска подршка за почетнике у пословању недовољна и неповољна и да би, у циљу њеног побољшања, требало предузети мере на развоју алтернативних извора финансирања. У вези са наведеним, у оквиру Оперативног плана и даље у акционим плановима предвиђена је активност развоја законске регулативе која уређује финансијску подршку за предузећа у почетној фази развоја на бази улагања у капитал предузећа. У оквиру поменуте активности, у 2013. години, направљен је помак јер је, на предлог Министарства привреде, припремљен је предлог нацрта законског оквира

за оснивање фондова предузетног капитала. У наредном периоду, кроз нову стратегију, требало би наставити са даљим спровођењем ове активности. Обуке за почетнике у пословању као и предузетничко образовање младих су, у оквиру планираних активности и рокова, спровођени током посматраног периода, а број програма обука се повећавао током година. Са поменутиим обукама би се требало наставити и у наредном периоду са нагласком на побољшању квалитета, обима и доступности истих.

У оквиру првог стуба Стратегије 08-13 посебна пажња је посвећена женском предузетништву и формулисана је мера израде програма финансирања женског предузетништва и ментора женског предузетништва. Ове мере спроводили су, у посматраном периоду, НАРР, и то програм менторинга, а ФЗР кредитну линију за женско предузетништво (59,0 мил. динара реализованих средстава за период 2012.-2013. г.), док је Министарство привреде, у 2013. години, имало посебан програм подршке пројектима невладиних организација, поред осталог и за женско предузетништво.

У оквиру другог стуба Стратегије 08-13 који носи назив "Унапређење људских ресурса за конкурентан сектор МСПП", посебна пажња посвећена је развоју предузетничког образовања младих у образовном систему земље и унапређењу система пословних услуга за МСПП. Од планираних активности у оквиру Оперативног плана око 65% активности је обухваћено и спроведено кроз годишње акционе планове. Спроведене су планиране активности које се односе на промоцију предузетничког образовања, интегрисање предузетништва на све школске нивое (сваке године повећаван број огледних профила у средњим школама који садрже предмет предузетништво а који су прешли у редован школски систем-47 профила у 2013/2014. г.) и обуке наставног кадра (спровођење акредитованих програма обуке). Изостала је реализација важне активности развоја политике предузетничког образовања на националном нивоу и уређења законског и финансијског оквира за подстицање различитих облика предузетничког образовања (ученичке компаније). Такође, активности предвиђене у оквиру овог стуба а које се односе на развој стручних капацитета у предузећима кроз стручне праксе у предузећима у ЕУ, као и друге активности у оквиру мере унапређења продуктивности радне снаге у МСП, које се односе на редовно спровођење анализа потреба за радном снагом у МСП и изградњу система издавања признатих сертификата о оспособљености, нису спроведене у целисти.

У оквиру унапређења система пословних услуга за МСПП спроведене су све планиране активности: израда и примена стандардизованог сета услуга према потребама МСП, обука и сертификација запослених у регионалним развојним агенцијама (у даљем тексту: РРА), као и сертификација ослатлих прималаца пословних услуга, акредитација РРА, као и промоција стандардизованог сета услуга. Кроз Програм стандардизованог сета услуга за МСПП, који су спроводили Министарство привреде и НАРР, у периоду 2012-2013, реализовано је 62,2 милиона динара.

Приметно је повећање реализације ових средстава у 2013. у односу на 2012. годину за 24%, што показује повећање тражње за обукама и услугама које се пружају кроз поменути програм и наводи да би, надаље требало наставити са спровођењем истог. Такође, у посматраном периоду повећавао се и број акредитованих регионалних развојних агенција (у 2014. години укупно 14 АРРА), сертификованих пружалаца услуга (у 2013. години укупно 90) и регистрованих консултантских кућа (у 2013. години укупно 9 кућа).

Трећим стубом Стратегије 08-13 под називом "Финансирање и опорезивање МСП", биле су предвиђене мере које имају за циљ већу доступност кредита за МСПП под повољним условима као и спровођење обука из области финансијског управљања. Такође, обухваћена је и област унапређења ефикасности пореске администрације. Од планираних активности у оквиру Оперативног плана око 35% активности било је обухваћено и спроведено кроз годишње акционе планове. Већина активности из мере која се односи на унапређење партнерства између банкарског сектора и МСП није спроведена. Такође, активности које се односе на успостављање правног оквира за оснивање гаранцијских фондова за локални и регионални развој нису обухваћене нити спроведене у оквиру акционих планова. Активности из Оперативног плана, које се односе на фискалне подстицаје за улагање у МСПП, такође нису обухваћене акционим плановима.

Најважнији инструменти коришћени за спровођење стратешких циљева у оквиру стуба 3 приказани су у наставку.

У оквиру мере веће доступности кредита за МСПП под повољним условима надлежне институције одобравале су повољнија финансијска средства за МСПП, и то:

- Фонд за развој, у оквиру петогодишњег периода, реализовао је око 34,6 млрд. динара дугорочних и краткорочних кредита за МСПП и додатних 14,0 млрд. динара повољних кредита за МСП у неразвијеним јединицама локалне самоуправе
- Агенција за осигурање и финансирање извоза реализовала је 161,12 мил. евра краткорочних кредита за извозне компаније, 13,09 милиона евра гаранција и закључила уговоре вредности 106.47 милиона евра, по основу осигурања од комерцијалних ризика. Такође, откупила је 115,2 милиона евра потраживања од 222 корисника.
- Министарство привреде је, у 2013. години, у сарадњи са банкама, реализовало пилот програм под називом " *Програм подршке малим предузећима за набавку опреме у 2013. години*", кроз који је пружена финансијска подршка, у износу од око 93,0 мил. динара, за улагање у развој и набавку опреме у малим предузећима. У петогодишњем периоду Министарство привреде одобрило је бесповратна финансијска средства за подршку иновативним и брзорастућим МСП у укупном износу од око 190,6 мил. динара.

- НАРР је, кроз Програм подршке развоју конкурентности МСПП, суфинансирала, са укупно 280,43 милиона динара, активности предузећа на унапређењу конкурентности.

Од посебног значаја, поготово на почетку светске економске кризе, био је програм субвенционисаних кредита комерцијалних банака за ликвидност и инвестиције, за који су могла да конкуришу и МСПП.

Кроз програме подршке Министарства привреде и НАРР-а спровођене су обуке из области финансијског управљања за власнике и менаџере и специјализоване обуке за менаџере и запослене.

У области унапређења ефикасности пореске администрације спровођене су предложене активности у оквиру акционих планова Стратегије 08-13, и то тако што се радило на интензивним обукама запослених у пореској администрацији али и пореских обвезника као и обезбеђивању "on-line" комуникације са Пореском управом.

Четврти стуб Стратегије 08-13 носи назив "Конкурентне предности МСПП на извозним тржиштима" и обухватао је следеће области: подршка иновацијама; стандарди и контрола квалитета; подршка кластерима и подршка извозу. Од планираних активности у оквиру Оперативног плана око 70% активности било је обухваћено и спроведено кроз годишње акционе планове. Одређене активности Оперативног плана које се односе на франшизе, као модел пословног повезивања МСПП, нису планиране акционим плановима. Такође, мера смањење финансијских и административних баријера за извоз МСПП није спровођена кроз акционе планове током посматраног, петогодишњег периода.

У оквиру области подршке иновацијама, унапређена је подршка за финансирање иновационих пројеката МСПП. Министарство просвете, науке и технолошког развоја (у даљем тексту: МПНТР) подстицало је иновативне пројекте кроз програм иновационе делатности (из буџета је опредељено у 2013. г. 150,0 милиона динара). Основан је и Фонд за иновациону делатност, који је кроз Пројекат подршке иновацијама у Србији, који се финансира из Националног ИПА 2011 програма, успоставио два нова програма подршке. У оквиру Програма раног развоја подржан је 21 пројекат у 2013. години у износу од 723.753,91 евра, а кроз Програм суфинансирања иновација, 10 пројеката у износу од 640.421,67 евра. Настављене су и активности промоције иновативности кроз догађаје које су организовали ПКС, Фонд за иновациону делатност, НАРР и др. У оквиру подршке иновацијама, у оквиру акционих планова, предвиђане су и спровођене активности на подстицању учешћа МСПП у међународним иновационим, истраживачким и пословним програмима/мрежама, као што су: Оквирни програм за конкурентност и иновативност (ЦИП), ЕУ програм Еурека и Седми оквирни програм ФП7.

У оквиру области подршке извозу, у посматраном петогодишњем периоду, Агенција за страна улагања и промоцију извоза (у даљем тексту: СИЕПА) спроводила је Програм подстицања конкурентности и интернационализације српске привреде и у посматраном периоду подржала предузећа и пословна удружења у износу од 506,4 мил. динара. Такође, организовани су групни наступи на сајмовима, и редовно је организована манифестација "Извозник године". У оквиру ове области планиране су и активности истраживања циљних тржишта и учешћа домаћих фирми на међународним сајмовима, организација извозних посета за секторе са највећим извозним могућностима као и организација посета страних инвеститора. Ове активности СИЕПА је, уз подршку ПКС, спроводила у посматраном периоду, а најслабији резултати постигнути су у прикупљању информација о циљним тржиштима.

У оквиру активности подршке кластерима Министарство надлежно за послове привреде, а касније НАРР, реализовало је Програм подршке развоју иновативних кластера, у укупном износу за посматрани, петогодишњи период од 113, 6 милиона динара.

У област стандарда и контроле квалитета у акционим плановима Стратегије 08-13 биле су обухваћене активности јачања институционалних капацитета са циљем усклађивања српских стандарда са ИСО и другим међународним стандардима, унапређења институционалне инфраструктуре за подршку квалитету производа, промоције употребе ЦЕ знака и међународних стандарда, пружања директне подршке МСПП за имплементацију стандарда квалитета, као и за сертификацију и др. Све наведене активности спроводиле су се у посматраном периоду, уз поштовање планираних рокова.

Пети стуб Стратегије 08-13 носио је назив "Правно, институционално и пословно окружење МСП у Србији" а обухватао је активности успостављања правног оквира који подстиче развој МСПП, ефикасне јавне услуге за МСПП и развијања регионалне инфраструктуре за подршку МСПП. Од планираних активности у оквиру Оперативног плана око 75% активности је обухваћено и спроведено кроз годишње акционе планове. Мера Оперативног плана, која се односи на допринос унапређењу рада судова, арбитража и других независних органа и тела, највећим делом, није спроведена.

У оквиру успостављања правног оквира који подстиче развој МСПП, предвиђене су и спроведене, али не у потпуности, активности "Свеобухватне реформе прописа" (У даљем тексту: СРП). Напредак је остварен и у погледу примене Анализе ефеката прописа. Измењен је већи број постојећих и донети су нови закони, у циљу унапређења пословног окружења (Закон о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама, Закон о ревизији, Закон о рачуноводству, Закон о факторингу, Законом о порезу на добит правних лица, Закон о пореском поступку и пореској администрацији).

У оквиру области ефикасне јавне услуге за МСП, предвиђена је и спроведена активност успостављања Централне евиденције хипотека у оквиру Катастра непокретности са приступом подацима и могућношћу подношења захтева преко интернета.

У оквиру области развијања регионалне инфраструктуре за подршку МСПП, предвиђене су активности за успостављање покривености целе територије Србије мрежом РРА и подизања капацитета запослених у РРА. НАРР је спроводио активности акредитације РРА (14 АРРА у 2014. г.), тренинге тренера за модуле обука из стандардизованог сета услуга, а у канцеларијама за локални економски развој (КЛЕР) спроводиле су се обуке запослених по методологији НАРР.

2.1 ПРЕГЛЕД РАЗВИЈЕНОСТИ СЕКТОРА МСПП

Сектор МСПП послује у условима када целокупну привреду Србије и даље одликује успорен опоравак економске активности након вишегодишње рецесије изазване еветском економском кризом. Иако је у 2013. години успостављен тренд нижих стопа инфлације, макроекономски амбијент и даље карактерише висок ниво спољног и јавног дуга, условљен високим буџетским дефицитом, као и недовољан ниво инвестиција, поготово страних директних инвестиција, осцилације девизног курса и висок ниво незапослености. Изазови даљем развоју приватног предузетничког сектора и даље постоје у домену правног оквира и сигурности пословања, а неповољни утицај на домаћу привреду имају пад домаће тражње и спор опоравак економија на главним српским извозним тржиштима. Српска предузећа значајно оптерећује и проблем ликвидности, који уз висок ниво ненаплативих кретида привреде, додатно подстиче високе каматне стопе. Посебну препреку развоју сектора МСПП представља још увек висок ниво сиве економије.

Иако је у годинама пре економске кризе сектор МСПП имао позитиван тренд раста основних показатеља пословања, динамика повећања нивоа развијености и конкурентности прекинута је након 2008. године, а позитивни резултати остварени у неколико преткризних година су у великој мери анулирани.

У 2013. години забележене су позитивне тенденције опоравка привредне активности, пре свега услед раста извоза аутомобилске индустрије, али је овај тренд био ограничен на пар привредних сегмената са мањим бројем, углавном великих, привредних субјеката, док је сектор МСПП остварио лошије резултате него у 2012. години.

Међутим, и у овако отежаним економским условима, сектор малих и средњих предузећа и предузетника задржао је и у 2013. години релативно високо учешће у

образовању основних показатеља пословања нефинансијског сектора привреде Србије: генерише око 2/3 запослености и промета, 54.1% БДВ, и учествује са 43.2% у извозу нефинансијског сектора. Процењује се да је у 2013. години сектор МСПП, који чини 99,8 % укупног броја привредних субјеката, учествовао са око 34% у БДП Републике Србије.

Посматрано по величини у структури сектора МСПП најбројнија су микро предузећа и предузетници, који учествују са 96.3% у укупном броју МСПП. Релативно низак просечан број од 2.4 запослених по привредном субјекту указује на једну од кључних слабости сектора МСПП у односу на државе чланице ЕУ, где тај просек износи 4.2. Просечне вредности других показатеља пословања исказаних по запосленом такође су значајно нижи у односу на просек ЕУ, што све указује на превелику уситњеност и слабу конкурентност МСПП у Србији.

Секторска концентрација МСПП не мења се значајно током година: доминира концентрација у неразмењивим секторима, при чему свако треће предузеће или предузетник из МСПП послује у области трговине на велико и мало, за којима следе услуге и прерађивачка индустрија. У структури МСПП у прерађивачкој индустрији доминирају привредни субјекти који послују у ниско технолошким областима, са производима мале додате вредности и диференцираности, што за последицу има њихову слабију позицију на тржишту и ниске ценовне и добитне маргине.

Српска МСПП још увек нису довољно окренута извозу. У укупном броју МСПП извозници чине свега 4,3%, а учешће извоза у промету износи скромних 9,1%. И поред динамичнијег раста извоза у последњих неколико година, извоз по запосленом је мањи за 1/3 у односу на просек нефинансијског сектора.

Велика неравномерност у постигнутом степену економског развоја у Републици Србији одражава се и на расподелу бројности и резултата МСПП. Степен развијености МСПП по областима у Србији мерен показатељем БДВ по запосленом указује да однос области са највећим (Град Београд) и најмањом вредношћу показатеља (Пчињски округ) износи 2,3:1.

2.2 АНАЛИТИЧКА ОСНОВА

У припреми Стратегије коришћене су информације и препоруке садржане у извештајима домаћих и међународних институција, као и информације сакупљене кроз дијалог са привредницима. Најважнији коришћени извештаји су: Извештај Светске банке о пословању у републици Србији (*Doing Business 2015: Understanding Regulations for Small and Medium Size Enterprises*)⁵, Извештај о глобалној конкурентности Светског

⁵ The World bank and the International Financial Corporation, Doing Business <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB15->

економског форума (*The Global Competitiveness Report 2014 - 2015*)⁶, Бела књига Савета страних инвеститора⁷, Сива књига Националне алијансе за локални економски развој⁸, студија Финансирање раста малих и средњих предузећа - Кључна питања и препоруке за Србију, Пројекта за боље услове пословања – (*USAID BEP*)⁹, Пословна анкета: Србија 2013 Пројекта за боље услове пословања (*USAID BEP*)¹⁰, Извештај ОЕЦД о финансирању малих и средњих предузећа и предузетника за 2013. годину¹¹ и годишњи национални извештаји о малим и средњим предузећима и предузетништву, као и истраживања о стању, потребама и проблемима малих и средњих предузећа и предузетника, које спроводи Национална агенција за регионални развој. Посебна пажња посвећена је укључивању препорука садржаних у Годишњим извештајима Европске комисије о напретку Републике Србије¹² и Индексу политике МСПП на Западном Балкану, који објављује ОЕЦД¹³. Такође су коришћене препоруке привредника које су идентификоване у току дијалога са њима у оквиру акције „Имате реч - будите део решења“.

2.3 ЗАКОНОДАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА РАЗВОЈ МСПП

У претходном периоду спроведене су или започете значајне законодавне и административне реформе у Републици Србији, које треба да обезбеде повољније услове за функционисање тржишне економије, укључујући и развој предузетништва. Међутим, то није довело до задовољавајућих резултата и потребно је у наредном периоду интензивирати рад на унапређењу услова пословања.

Истовремено, поред измене регулаторног оквира, у циљу обезбеђења правне сигурности у пословању МСПП неопходно је значајно унапредити и рад судова.

Институционална подршка сектору МСПП, која се изграђује од 2002. године, стално се унапређује, уз јачање капацитета институција на националном нивоу и мреже

[Chapters/DB15-Report-Overview.pdf](#)

⁶ Klaus Schwab, World Economic Forum, The global Competitiveness Report 2014-2015,

http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

⁷ Проф. Др Михајло Црнобрња и Савет страних инвеститора, Бела књига 2013: Предлози за побољшање пословног окружења у Србији, <http://www.fic.org.rs/admin/download/files/cms/attach?id=395>

⁸ Национална алијанса за локални економски развој, Сива књига: Препоруке за уклањање административних препрека за пословање у Србији 2013-2014, <http://www.naled-serbia.org/upload/CKEditor/untitled%20folder/Siva%20knjiga%206%20web.pdf>

⁹ USAID, Финансирање раста малих и средњих предузећа - Кључна питања и препоруке за Србију, Београд, 2012., <http://policycafe.rs/documents/financial/research-and-publications/access-to-finance/FINANSIRANJE%20RASTA%20MSP%20kljucna%20pitanja%20i%20preporuke.pdf>

¹⁰ USAID, Пројекат за боље услове пословања, Пословна анкета: Србија 2013, 15. децембар 2013., <http://www.bep.rs/documents/business-survey-2013/USAID%20BEP,%20Anketa%201000%20preduzeca%202013,%20Kompletan%20izvestaj.pdf>

¹¹ OECD(2013), Financing SMEs and Entrepreneurs 2013: An OECD Scoreboard, OECD Publishing, http://dx.doi.org/10.1787/fin_sme_ent-2013-en

¹² The European Commission, http://ec.europa.eu/enlargement/countries/strategy-and-progress-report/index_en.htm

¹³ OECD, <http://www.oecd.org/investment/psd/smallandmedium-sizedenterprisessmepolicyindex.htm>

регионалних развојних агенција, на регионалном нивоу. Јачање институција за подршку МСПП биће настављено и у наредном периоду. Најважнија институције која се бави спровођењем политике развоја МСПП кроз директну подршку предузећима је Национална агенција за регионални развој (НАРР) са мрежом акредитованих регионалних развојних агенција. Подршку финансирању МСПП сектора пружају Фонд за развој Републике Србије (ФЗР) и Агенција за осигурање и финансирање извоза Републике Србије (АОФИ). Важне институције у систему пружања директне подршке МСПП су и Агенција за страна улагања и промоцију извоза Републике Србије (СИЕПА) у области интернационализације, Фонд за иновациону делатност у области подршке иновативним предузећима и Национална служба за запошљавање у области подршке за samozapošljavanje и ново запошљавање.

Значајну подршку и све већу активност у унапређењу сектора малих и средњих предузећа и предузетништва традиционално пружа Привредна комора Србије.

3. СТРАТЕШКА ВИЗИЈА И ЦИЉЕВИ

3.1 СТРАТЕШКА ВИЗИЈА

Развој предузетништва и конкурентности, заснован на приватној предузетничкој иницијативи, знању и иновативности, у циљу оснаживања домаћих микро, малих, средњих привредних друштава и предузетника у довољној мери да спремно одговоре на притисак конкуренције на заједничком тржишту Европске уније и допринесу побољшању животног стандарда у Републици Србији.

3.2 СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ

Стратешки циљеви	Специфични циљеви
<p>1. Унапређење пословног окружења</p>	<p>1.1. Успостављање подстицајног регулаторног оквира у складу са потребама и могућностима МСПП</p> <p>1.2. Унапређење ефикасности спровођења административних поступака</p> <p>1.3. Повећање транспарентности процеса доношења прописа и јавних политика</p>

<p>2. Унапређење приступа изворима финансирања</p>	<p>2.1. Унапређење квалитета понуде банкарског сектора за МСПП 2.2. Развој нових финансијских инструмената 2.3. Унапређење способности МСПП за приступ различитим изворима финансирања</p>
<p>3. Континуирани развој људских ресурса</p>	<p>3.1. Унапређење квалитета радне снаге 3.2. Подршка развоју образовања за предузетништво</p>
<p>4. Јачање одрживости и конкурентности МСПП</p>	<p>4.1. Унапређење ефикасности институционалне подршке пословању и развоју МСПП и предузетништва 4.2. Оптимизација и унапређење степена искоришћености постојеће и изградња нове пословне инфраструктуре 4.3. Јачање иновативности у МСПП 4.4. Стимулисање пословног удруживања и креирања ланаца вредности</p>
<p>5. Унапређење приступа новим тржиштима</p>	<p>5.1. Обезбеђивање континуиране подршке МСПП за излазак на нова тржишта 5.2. Смањење и превазилажење техничких препрека трговини</p>
<p>6. Развој и промоција предузетничког духа и подстицање предузетништва жена, младих и социјалног предузетништва</p>	<p>6.1. Унапређење статистичког праћења и истраживања предузетништава жена, младих и социјалног предузетништва 6.2. Политика и инструменти за подршку женском предузетништву, предузетништву младих и социјалном предузетништву</p>

Табела 2 – Циљеви Стратегије

4. СПРОВОЂЕЊЕ И ПРАЋЕЊЕ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

4.1 СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Спровођење Стратегије засниваће се на Акционом плану за спровођење Стратегије за подршку развоју МСПП и конкурентности за период 2015. до 2020. године (у даљем тексту: Акциони план) и Плановима имплементације, који ће се припремати у сарадњи са свим ресорно надлежним државним институцијама и кроз дијалог са приватним сектором. Први план имплементације је на израђен за 2015. годину, са пројекцијом за 2016. годину. Спровођење политике развоја МСПП одликује сложеност и вишедимензионалност, која условљава поштовање принципа поделе надлежности између ресорно одговорних институција и њихову координацију. Други важан принцип односи се на неопходност сталног дијалога, укључивања и сарадње са представницима сектора МСПП, стручне и шире јавности. Ресорна министарства и органи државне управе одговорни су за спровођење мера предвиђених планом, које се налазе у њиховој надлежности.

Из тог разлога, непосредно након усвајања ове стратегије, предвиђа се образовање **Савета за мала и средња предузећа, предузетништво и конкурентност** (у даљем тексту: Савет), као привременог радног тела Владе, чији су чланови представници ресорних министарстава, као и представници привреде и других заинтересованих страна. Основни задаци Савета ће бити надзире и координира спровођење Стратегије. Ради обављања стручних послова, предвиђено је да се у оквиру Савета образују посебне стручне групе у чијем раду ће учествовати представници министарстава, других државних органа, организација и тела, као и представници пословних удружења, финансијских институција, међународних организација, донатора и стручних и невладиних организација. Административно-техничке послове за потребе Савета обављаће министарство надлежно за послове привреде у сарадњи са Републичким секретаријатом за јавне политике.

Министарство надлежно за област привреде задужено је оперативно праћења спровођења Стратегије, у сарадњи са Саветом.

Министарство надлежно за послове привреде ће на кварталном нивоу извештавати Савет о напретку имплементације Стратегије, односно реализацији плана имплементације. Такође, предвиђено је да се на годишњем нивоу, Савет подноси годишњи извештај о реализацији Стратегије Влади Републике Србије.

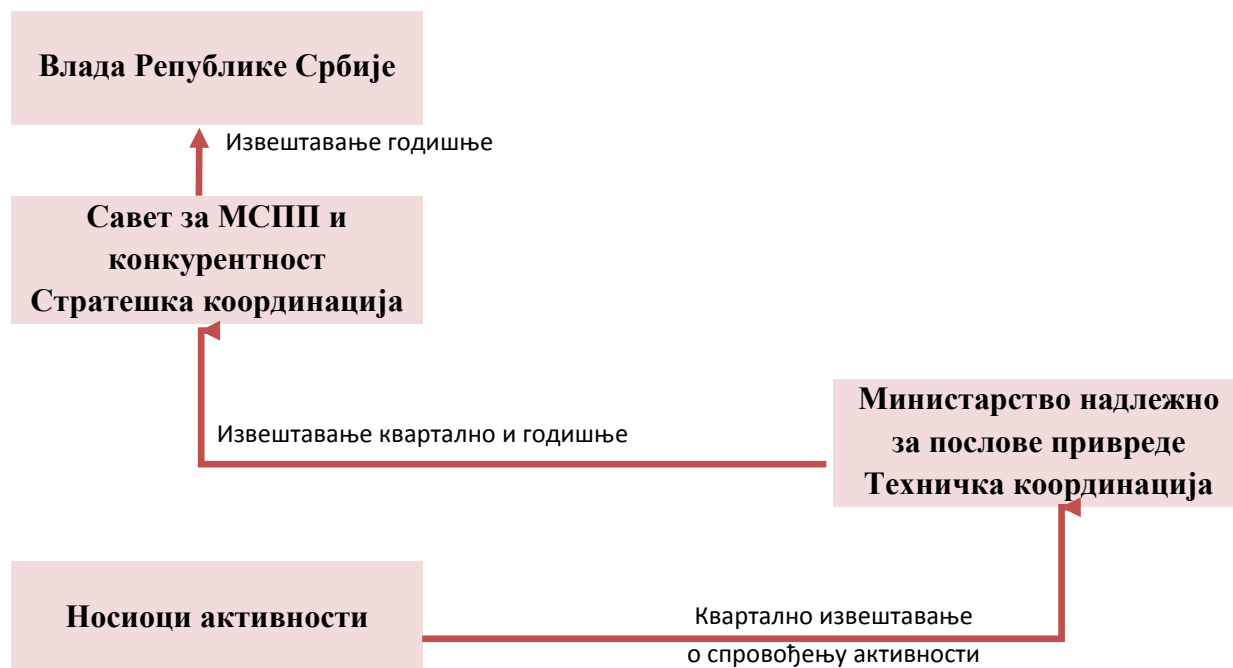

График 1 – Координација спровођења стратегије

4.2 ПРАЋЕЊЕ СПОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

У сарадњи са Републичким секретаријатом за јавне политике, министарство надлежно за област привреде развиће систем за праћење спровођења Стратегије, заснован на објективно проверљивим показатељима успешности, који ће се ослањати на званичне статистичке податке и податке садржане у међународним извештајима. За потребе праћења спровођења Стратегије, биће унапређено статистичко и методолошко праћење стања у сектору МСПП.

Циклус имплементације Стратегије за подршку развоју малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности		
Период	Активности пре почетка периода	Активности током и на крају периода
2015	<ul style="list-style-type: none"> Израда Плана имплементације за 2015, са пројекцијом за 2016 	<ul style="list-style-type: none"> Квартални извештаји о имплементацији Годишњи извештај о имплементацији Ажурирање индикатора
2016	<ul style="list-style-type: none"> Израда Плана имплементације за 2016, са пројекцијом за 2017 	<ul style="list-style-type: none"> Квартални извештаји о имплементацији Годишњи извештај о имплементацији Ажурирање индикатора Анализа потребе за ревизијом - (mid term external evaluation)
2017	<ul style="list-style-type: none"> Ревизија Стратегије (по потреби) Израда Плана имплементације за 2017, са пројекцијом за 2018 	<ul style="list-style-type: none"> Усвајање измена и допуна ревидоване Стратегије (по потреби) Квартални извештаји о имплементацији Годишњи извештај о имплементацији Ажурирање индикатора

2018	<ul style="list-style-type: none"> • Израда Плана имплементације за 2018, са пројекцијом за 2019 	<ul style="list-style-type: none"> • Квартални извештаји о имплементацији • Годишњи извештај о имплементацији • Ажурирање индикатора • Анализа потребе за ревизијом – (mid term external evaluation)
2019	<ul style="list-style-type: none"> • Ревизија Стратегије (по потреби) • Израда Плана имплементације за 2019, са пројекцијом за 2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Усвајање измена и допуна ревидоване Стратегије (по потреби) • Квартални извештаји о имплементацији • Годишњи извештај о имплементацији • Ажурирање индикатора
2020	<ul style="list-style-type: none"> • Израда Плана имплементације за 2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Квартални извештаји о имплементацији • Годишњи извештај о имплементацији • Ажурирање индикатора • Вредновање стратегије (Final external evaluation) • Покретање поступка за израду новог стратешког документа

Табела 3 – Циклус имплементације Стратегије

У 2018. години, а по потреби и раније, спровешће се спољна оцена успешности спровођења Стратегије (*mid-term external evaluation*), на основу чијих резултата ће бити предузете потребне корективне мере.

Мере садржане у плановима за спровођење Стратегије финансираће се из буџета Републике Србије, донаторских средстава, пре свега кроз Инструмент за претприступну помоћ ЕУ (у даљем тексту: ИПА фондови), из средстава билатералних донатора, као и међународних финансијских институција у складу са буџетским ограничењима. Министарство надлежно за област привреде, у сарадњи са министарством надлежним за финансије, припрема годишњи прегледа финансијских средстава и њихових извора предвиђених за спровођење акционог плана за наредни период, на основу информација које достављају министарства и друга тела носиоци активности за спровођење појединих мера из акционог плана. Припрема годишњих прегледа финансијских средстава и њихових извора одвијаће се истовремено са припремом буџета Републике Србије за наредну годину.

Аутономна покрајина Војводине и органи локалне самоуправе могу предвидети и финансирати из сопствених извора мере за спровођење стратешких приоритета овог документа.

Најзначајнији идентификовани ризици за спровођење Стратегије су недостатак финансијских средстава, и недовољна сарадња и координација надлежних државних органа, организација и тела. Мера предвиђена за избегавање ризика који се односе на сарадњу надлежних државних органа, организација и тела је успостављање Савета, а мера предвиђена за избегавање, односно умањење ризика недостатка финансијских средстава је што веће коришћење донаторских средстава.

Основни показатељи за праћење спровођења стратешких циљева дати су у табели у наставку.

Преглед најважнијих индикатора за праћење остваривања стратешких циљева	Последњи расположиви подаци	2020	Извори података
Генерални индикатори			
Укупан број МСПП	315.412 (2013.)	350.000	Извештај о малим и средњим предузећима (Републички завод за статистику РС)
Укупан број запослених у сектору МСПП	768.550 (2013.)	950.000	Извештај о малим и средњим предузећима (Републички завод за статистику РС)
Реална просечна годишња стопа раста БДВ сектора МСПП	(2008-2013.) -3,5%	(2015.-2020.) 3,0% ±1	Изведени показатељи (Републички завод за статистику РС)
Унапређење пословног окружења			
Ранг Републике Србије у Извештају Светске банке о пословању	93. (2014.)	У првих 60	Извештај Светске банке о пословању
Ранг Републике Србије према Глобалном индексу конкурентности Светског економског форума	94. (2014-2015.)	У првих 60	Индекс глобалне конкурентности
Унапређење приступа изворима финансирања			
Доступност финансијских услуга резултат/ранг	Ранг 98/144 (2014-2015)	У првих 60	Индекс глобалне конкурентности
Приступачност финансијских услуга резултат/ранг	Ранг 110/144 (2014-2015)	У првих 60	Индекс глобалне конкурентности
Континуирани развој људских ресурса			
Високо образовање и обука	Ранг 74/144 (2014-2015)	У првих 60	Индекс глобалне конкурентности
Јачање одрживости и конкурентности МСПП			
Реална просечна годишња стопа раста промета МСПП	(2008-2013.) -2,9%	(2015.-2020.) 4,0% ±1	Изведени показатељи (Републички завод за статистику РС)
Годишња просечна стопа раста МСП са производним или процесним иновацијама	10,1% (2013.)	13%	Inovation Union Scoreboard
Годишња просечна стопа раста МСП са маркетиншким или	11,7% (2013.)	14%	Inovation Union Scoreboard

организационим иновацијама			
Квалитет локалних добављача	Ранг 98/144 (2014-2015)	У првих 60	Индекс глобалне конкурентности
Унапређење приступа новим тржиштима			
Удео извозника у укупном броју МСПП	4,3% (2013.)	7%	Извештај о малим и средњим предузећима (Републички завод за статистику РС)
Учешће извоза у укупном промету сектора МСПП	9,1% (2013.)	14%	Извештај о малим и средњим предузећима (Републички завод за статистику РС)

Табела 4 - Индикатора за праћење остваривања стратешких циљева

5. СТРУКТУРА СТРАТЕГИЈЕ

Стратегија утврђује оквир мера за унапређење предузетништва и конкурентности у наредном средњорочном периоду, који је дат кроз 6 стубова Стратегије:

1. Унапређење пословног окружења;
2. Унапређење приступа изворима финансирања;
3. Континуирани развој људских ресурса;
4. Јачање одрживости и конкурентности МСПП;
5. Унапређење приступа новим тржиштима
6. Статистичко праћење и промоција предузетничког духа код угрожених група.

На почетку сваког стуба дата је кратка оцена тренутног стања и актуелни проблеми у области на коју се стуб односи. Оквир будућих активности за сваки стуб даље је дефинисан кроз мере, које су груписане у више димензија стратешког стуба.

5.1 СТУБ 1: УНАПРЕЂЕЊЕ ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА

Поуздан, предвидив и јасан правни и административни оквир пословања, који обезбеђује правну сигурност и не поставља непотребне препреке пословању, од изузетног је значаја за привредни развој јер директно утиче на конкурентност, ниво улагања и динамику развоја привреде.

У протеклих десет година спроведене су значајне регулаторне промене у Републици Србији, које су имале за циљ стварање повољног пословног окружења, које погодује развоју економије и убрзању привредног раста. Свеобухватна реформа

прописа, која је спроведена од 2009. до 2011. године, довела је до укидања више од две стотине прописа и смањивања административних трошкова за 183,1 милиона евра годишње, али је у истом периоду донето преко две хиљаде нових прописа, чиме је у великој мери умањен резултат ове реформе. Такође, преко 40 препорука обухваћених свеобухватном реформом прописа остало је неспроведено, док је један број препорука још увек у процесу спровођења.

У оквиру мера за унапређење пословног окружења, у 2014. години донети су и следећи закони: Закон о изменама и допунама Закона о стечају ("Сл. гласник РС", бр. 83/14), Закон о изменама и допунама Закона о раду (Сл. гласник РС", бр. 75/14), Закон о приватизацији ("Сл. гласник РС", бр. 83/14) и Закон о изменама и допунама Закона о планирању и изградњи ("Сл. гласник РС", бр. 132/14), који су у значајној мери унапредили оквир пословања, а припремљен је и Нацрт закона о инспекцијском надзору којим ће бити заокружен план за измену правне регулативе у 2014. години, а која значајно утиче на пословање. Нацрт закона о инспекцијском надзору ће бити усвојен крајем 2014, или почетком 2015. године.

Иако је важан напредак у области регулаторне реформе остварен у последње две године, неопходно је наставити рад свих регулаторних тела и других институција ради отклањања административних препрека и смањења трошкова које позитивни прописи стварају привреди. При том, важно је посебно водити рачуна о ефектима примене прописа на пословање малих предузећа, која су најосетљивији део привреде и усвојити начело "мислити пре свега о малима" које Европска Унија примењује, и препоручује његову примену у земљама чланицама приликом припреме и измене прописа.

У склопу регулаторне реформе потребно је да се унапреди и сам процес доношења прописа тако да се повећа транспарентност и предвидивости регулаторних активности и омогући већа укљученост привредних субјеката и грађана у доношење нових прописа. Регулаторна реформа је трајан процес који мора да се одвија на свим нивоима власти.

Успешна регулаторна реформа подразумева и успешну примену донетих прописа, па је у наредном периоду посебно важно уложити додатне напоре како би се осигурала ефикасна примена донетих прописа. Први корак је благовремено доношење свих аката неопходних за спровођење прописа. Измену прописа мора да прати и измена административних процедура и реформа државне управе, како би се постигли и одржали жељени резултати. Такође је потребно и јачање капацитета за унапређење методолошких и аналитичких основа неопходних у циљу обезбеђивања квалитетних информација за доношења одлука као и за праћење ефеката примене прописа и других мера које спроводе надлежни органи.

Извештај Светске банке о пословању у Републици Србији, Извештај о глобалној конкурентности Светског економског форума, Сива књига НАЛЕД, Бела књига Савета страних инвеститора, као и анализе Пројекта за боље услове пословања *USAID*, Привредне коморе Србије и Уније послодаваца Србије указују на области у којима је потребно извршити регулаторну реформу са циљем побољшања услова пословања, односно поједноставити или укинути поједине административне процедуре које стварају неоправдане трошкове привреди.

Индекси регулаторног окружења (Преглед показатеља за Републику Србију из Извештаја о глобалној конкурентности -2014 -2015 Светског економског форума)	Позиција на листи (144. држава)	Укупна оцена (1-7)
Светски индекс конкурентности 2014/2015	94. (101. према Извештају за 2013/2014)	3,9
Административно оптерећење које стварају «Владини» прописи	140.	2,2
Транспарентност формирања Владиних јавних политика	108.	3,6
Број процедура које треба испунити да би се отворило предузеће	57.	6 (оцена се сачињава према броју процедура)
Број дана потребних за отварање предузећа	61.	11,5(оцена се сачињава према бројау дана)
Распрострањеност трговинских баријера	90.	4,3
Терет који стварају царинске процедуре	109.	4,0
Ефикасност радноправних прописа	119.	3,73

Табела 5 –Индекси регулаторног окружења

Преглед показатеља за Републику Србију из Извештаја Светске банке о пословању у Републици Србији за 2013. и 2014. Годину	2013. Позиција на листи (за 185 држава)	2014. Позиција на листи (за 189 држава)
Започињање посла	38.	45.
Прибављање грађевинске дозволе	182.	182.
Увођење струје	81.	85
Упис непокретности	41.	44
Добијање кредита	40.	42
Заштита инвеститора	80.	80.
Плаћање пореза	157.	161.
Међународна трговина	102.	98.
Спровођење уговора	100.	116.
Стечај	104.	103.
Укупно:	87.	93.

Табела 6 –Преглед показатеља

Димензија 1: Успостављање подстицајног регулаторног оквира у складу са потребама и могућностима МСПП

Приоритет регулаторне реформе у Републици Србији је хитна измена прописа који у највећој мери негативно утичу на пословно окружење. Кључне мере односе се на даље унапређење регулаторног оквира за стечај кроз измене и допуне закона у тој области, унапређење законског оквира за привредна друштва, задруге и занатлије, даље унапређење прописа који се тичу одређених питања из радно правних односа, спровођење започете реформе система издавања дозвола у поступку изградње, реформу инспекцијског надзора и бољу координацију између различитих инспекцијских служби. Неопходно је и пратити спровођење донетих регулаторних оквира и, где је потребно, извршити унапређење.

Реформом прописа којима се уређује поступак стечаја овај поступак је учинијен ефикаснијим и економичнијим са аспеката времена трајања и трошкова поступка. Додатна унапређења могу се извршити омогућавањем лиценцираним привредним друштвима да врше послове стечајног управника, као и додатним поједностављењем поступка.

Даља реформа радног законодавства спроводиће се са циљем унапређења услова за отварање нових радних места. Потребно је додатно појачати улогу и надлежност инспекције рада ради смањења црног тржишта радне снаге. Такође је неопходно наставити са активностима на смањењу сувишних процедура које захтевају непотребно администрирање за послодавца, а не доприносе продуктивности нити контроли од стране државних органа, посебно кроз подршку потпуног успостављања рада Централног регистра за обавезно социјално осигурање.

Изменама Закона о привредним друштвима потребно је унапредити статус и положај привредних субјеката и њихових обавеза ради стимулације увећања њиховог броја.

Потребно је активно спроводити Закон о изменама и допунама закона о планирању и изградњи и на време усвојили сви подзаконски акти и усагласили „секторски” прописе који уређују ову област, а са циљем смањења броја процедура и ефикаснијег издавања дозвола у поступку грађења.

Реформом инспекцијског надзора потребно је успоставити делотворан и јасан систем инспекцијског надзора, чији ће нагласак бити на превентивном деловању инспекција, као и на успостављању ефикасног систем координације и контроле рада инспекцијских служби. То пре свега упућује на доношење посебног закона и пратећих подзаконских аката којима ће се уредити област инспекцијског надзора као и

усклађивање посебних прописа којима се уређује вршење инспекцијског надзора у појединачним областима са новим правним оквиром.

У оквиру ове димензије укључени су најважнији секторски проблеми идентификовани током акције „Имате реч – будите део решења“, коју су организовали Министарство привреде и Привредна комора Србије у сарадњи са ресорним министарствима. Секторски приступ у решавању регулаторних проблема треба да допринесе унапређењу амбијента за пословање и инвестирање у појединачним секторима привређивања.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1 Унапређење правног оквира за оснивање, пословање и гашење привредних субјеката*
- M2 Смањење фискалних и парафискалних намета привреди*
- M3 Увођење ефикаснијих процедура за инвестиционо улагање у изградњу и управљање непокретностима*
- M4 Унапређење регулаторног оквир инспекцијског надзора*
- M5 Унапређење законодавног оквира у области радних односа и права из радног односа*
- M6 Регулаторна реформа секторских прописа значајних за пословање МСПП*
- M7 Подршка спровођењу регулаторне реформе на покрајинском и локалном нивоу*

Димензија 2: Унапређење ефикасности спровођења административних поступака

Административни поступци могу бити узрок значајног оптерећења за пословање МСПП, те је њихово поједностављење препознато као један од главних циљева Акта о малим предузећима.

У циљу предвидивости регулаторног окружења, потребно је утврдити обавезу да се код најчесталијих административних поступака (издавања различитих врста дозвола, потврда, сертификата или лиценци) морају предвидети нормативни оквири пружања услуга, који ће одредити временски оквир за доношење одлука и дефинисати објективне, јасне и транспарентне услове за пружање услуга. На тај начин допринеће се уједначавању праксе надлежних органа, организација и тела приликом пружања исте врсте услуге. На основу овако систематизованих административних поступака потребно је приступити њиховој оптимизацији у смислу поједностављења и елиминације непотребних корака и трошкова.

Увођење електронских сервиса и једношалтерског система у што већем броју области (за дозволе у поступку грађења; пријаву и одјаву запослених; услуге локалних самоуправа за привреду) што значајно може помоћи да се административни поступци поједноставе и убрзају, а трошкови за привреду смање, једна је од значајних мера подршке и растерећења МСПП. У наредном периоду потребно је наставити са изградњом Портала е-управе који треба на једном месту да обједини све административне поступке и захтеве које примењују органи државне управе, територијалне аутомоније и локалне самоуправе. Простор за унапређење у домену е-управе је значајан, поготову ако се узму у обзир упоредни подаци о развијености у овој области у односу на земље из региона.

Уједињене нације – Истраживање о е-управи 2014. Преглед показатеља за Републику Србију из Истраживања е-управе Уједињених нација за 2014. годину				
	Индекс напретка е-управе 2012.	Индекс напретка е-управе 2014.	Позиција на светској листи 2012. (1 -193)	Позиција на светској листи 2014. (1-193)
Србија	0.6312	0.5472	51	69
Просек региона (Југоисточна Европа)	0.6574	0.6276	-	-
Светски просек	0.4882	0.4712	-	-

Табела 7 –Преглед показатеља о е-управи

За потребе праћења стања у пословном окружењу и резултата регулаторне реформе, неопходно је припремити стандарде и упутства, а затим приступити редовном мерењу административног оптерећења привреде.

Потребно је омогућити и бољи приступ МСПП тржишту јавних набавки, побољшати њихову информисаност о различитим аспектима учешћа у поступцима јавних набавки и смањити административне препреке за учешће МСПП на тендерима, поред осталог и већим коришћењем могућности електронских јавних набавки.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- Измене и допуне регулаторног оквира којима се уређује спровођење*
- М1 административних поступака у органима државне управе, аутономних покрајина и локалних самоуправа*
- М2 Наставак рада на јачању система електронске управе*
- М3 Успостављање једношалтерског система за пружање што већег броја услуга*
- М4 Праћење ефикасности реализације административних поступака и мерење*

административних трошкова привреде
M5 *Побољшање услове за учешће МСПП у јавним набавкама*

Димензија 3: Повећање транспарентности процеса доношења прописа и јавних политика

Активно учешће представника привреде у поступцима доношења прописа и аката подразумева правовремену доступност информација, отворени дијалог и партнерство јавног и приватног сектора на стварању повољног правног оквира за пословање.

Зато треба побољшати информисаност привредника о плановима који се односе на измену прописа од значаја за привреду, утврдити обавезност јавне расправе за све прописе који утичу на пословно окружење и успоставити стални дијалог на свим нивоима организације јавне власти са представницима привреде.

У циљу унапређења дијалога са представницима МСПП предвиђено је успостављање Савета за предузетништво и конкурентност као повременог радног тела Владе у чијем раду ће бити укључени представници сектора МСПП.

Кроз формирање мешовитих радних група треба увести системско праћење ефеката прописа који утичу на пословно окружење у циљу прикупљања потребних података за њихово унапређење.

Поред наведеног неопходно је предузети мере усмерене на побољшање процеса измене прописа. Такође, потребно је увести принцип “мислити пре свега о малима” кроз увођење теста утицаја на мала и средња предузећа.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1 *Обавезно укључивање представника привреде у процес доношења прописа и јавних политика и повећање предвидљивости промена услова пословања*
- M2 *Формирање Савета за предузетништво и конкурентност*
- M3 *Успостављање механизма за праћење ефеката примене прописа који утичу на пословно окружење*
- M4 *Анализу ефеката прописа и укључивање теста утицаја на мала и средња предузећа*

5.2 СТУБ 2: УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПА ИЗВОРИМА ФИНАНСИРАЊА

Република Србија је у Извештају о глобалној конкурентности Светског економског форума за 2014-2015. годину на 98. месту од укупно 144 земаље када је реч

о расположивости финансијских услуга, на 110. месту у погледу њихове приступачности и чак на 121. и 132. месту у односу на приступ кредитима и расположивости предузетног капитала. Ове оцене су лошије од пласмана већине суседних земаља и то је дугорочни тренд.

Финансијско тржиште за мала и средња предузећа у Републици Србији одликује мањак могућности задуживања ради започињања, односно проширења пословања. Чини га већином неповољна кредитна понуда банкарског сектора услед релативно високих каматних стопа, високих захтева за колатералом и недостатка дугорочних кредита, као и недовољног значаја пословних планова приликом доношења одлуке о додели кредита. У најтежем положају су новооснована предузећа/предузетници с обзиром да банке преузимају највећи ризик код њиховог финансирања.

Приступачност и расположивост повољних кредитних линија је унапређена, кроз пласирање кредитних линија обезбеђених уз гаранцију државе попут Апекс кредита Европске инвестиционе банке. Важну улогу у том контексту имају и кредити Фонда за развој Републике Србије, краткорочни кредити, факторинг, гаранције и осигурања потраживања по основу извозних послова које пружа Агенције за осигурање и финансирање извоза Републике Србије, као и субвенционисани кредити за ликвидност, трајна обртна средства и инвестиције. Међутим, повољних кредитних линија и даље нема довољно, поготово за одређене сегменте МСПП. Фонд за развој Републике Србије је готово једина институција у Републици Србији која је финансирала потпуне почетнике у пословању кроз кредитну линију за новооснована предузећа.

Гаранцијске шеме, које су врло важан инструмент за олакшавање приступа финансијама за МСПП кроз ублажавање услова у погледу неопходних средстава обезбеђења при добијању кредита, у Републици Србији су недовољно развијене. Кредитне гаранције чиниле су мали део досадашњег портфолија Фонда за развој Републике Србије и нису биле усмерене на МСПП, док је понуда кроз Гаранцијски фонд АП Војводине била мало повољнија. Локални гаранцијски фондови не постоје. Иако банке у Републици Србији имају могућност да кроз програме, које финансира Европска унија, обезбеде кредитне гаранције за постојеће кредитне линије намењене МСПП, интерес је веома слаб и та средства се недовољно користе.

Финансијски инструменти засновани на улагању у капитал предузећа су нарочито значајни за иновативна и брзорастућа МСПП, било да се ради о чистим капиталним улагањима или о мезанин улагањима, која у себи комбинују улагања на бази кредита и на бази капитала. Иако ова предузећа чине мали део сектора МСПП, она су кључна за осигурање дугорочне конкурентности земље, у тржишним сегментима у ширењу (нпр. дигитална технологија и информационо-комуникационе технологије). Ови финансијски инструменти у развијеним земљама имају врло велику улогу у финансирању МСПП, док су код нас тек у повоју.

Финансијским инструментима заснованим на улагањима у капитал предузећа у развијеним земљама баве се фондови предузетног капитала. Предузетни капитал представља посебну врсту власничког капитала која се улаже у привредне субјекте у фазама оснивања, раног развоја и експанзије. Фондови предузетног капитала најчешће се оснивају у форми командитног друштва, друштва са ограниченом одговорношћу или акционарског друштва, управљају приватним капиталом инвеститора и исти улажу у виду учешћа у основном капиталу односно власничком капиталу малих и средњих предузећима високог развојног потенцијала у фазама оснивања, раног развоја и експанзије (у даљем тексту: фондови предузетног капитала). У Републици Србији, осим спорадичних улагања фондова предузетног капитала регистрованих у иностранству, забележено је и неколико улагања Европске банке за обнову и развој преко програма Линија за локална предузећа (*Local Enterprise Facility - LEF*) као и улагања SEAF-а.¹⁴

Улагањем у капитал потенцијално брзорастућих предузећа баве се и „пословни анђели“, физичка лица која улажу сопствени приватни капитал, знање и искуство у млада предузећа високог развојног потенцијала у раним фазама оснивања и развоја у замену за власнички удео у њима (у даљем тексту: пословни анђели).

У Републици Србији основана је прва мрежа пословних анђела Serbian Business Angels Network (СБАН), која тек треба да се развије и започне са улагањима, као и Српска асоцијација приватних улагача у капитал предузећа - СПЕА.

Подршку новооснованим, иновативним предузећима, као и подршку за комерцијализацију истраживања и даљи развој иновативних предузећа, у виду бесповратних средстава од 2012. године пружа Фонд за иновациону делатност.

Микрофинансирање у Републици Србији је слабо заступљено иако је то важна алтернатива за економски најслабија предузећа, која често не могу да испуне услове за добијање банкарских кредита. Три организације које се овим послом баве у Републици Србији (Агроинвест, Фонд за микро развој и *MicroFinS*) добијају финансијску подршку међународних донатора, али не могу средства да пласирају непосредно, већ преко пословних банака, што знатно усложњава процедуру и поскупљује ова средства за крајне кориснике. У државама Европске уније овај вид финансирања чини знатан део понуде за микро и мала предузећа, а такође велика средства за овај инструмент издвајају се из средстава Европске уније нпр. преко структурних и кохезионих фондова у оквиру програма Заједничка акција за подршку институцијама за микрофинансирање у Европи (JASMINE)¹⁵.

---

¹⁴ <http://seaf.com/>

¹⁵ The European Commission, JASMINE: Joint Action to Support Micro-finance Institutions in Europe, 30

У Републици Србији недовољно су развијени и други алтернативни облици финансирања, попут лизинга и факторинга.

За стабилан развој предузетништва у наредном периоду, од кључног значаја је обезбедити широк спектар различитих финансијских инструмената, који ће омогућити МСПП приступ капиталу, на начин и под условима, који одговарају фази животног циклуса у којој се предузеће налази.

Димензија 1 : Унапређење квалитета понуде банкарског сектора за МСПП

У „Извештају о пословању за 2015. годину” (Doing Business 2015) Светске банке Република Србија пала је са 45. на 52. место у области добијања кредита у односу на претходну годину.

Лоша усклађеност производа и услуга са потребама предузећа утиче на слабу потражњу финансијских средстава. С друге стране, висок проценат кредита са проблемима у отплати и слабости извршног поступка за наплату средстава обезбеђења неки су од разлога за слаб интерес банака да финансирају МСПП. На основу извештаја „Финансирање МСП и предузетника за 2013. годину“ (*Financing SMEs and Entrepreneurs 2013: An OECD Scoreboard*) ОЕЦД-а, учешће кредита МСП у укупним кредитима у 2011. години износило је свега 28,9%. Истовремено, каматне стопе за кредите за МСП биле су у просеку за 4% више од каматних стопа за кредите за велика предузећа.

У циљу превазилажења ограничења која утичу на слабу понуду кредита банкарског сектора, активности ће бити усмерене на подршку за ефикасније спровођење извршног поступка и стечајног законодавства кроз јачање људских капацитета, успостављање струке проценатења и на потребна унапређења у областима вансудског извршења на заложним стварима и коришћења хипотеке другог и трећег реда.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1 Унапређење извршног поступка*
- M2 Реформа прописа који уређују област заложеног права*
- M3 Развити подстицајне мере и механизме како би банкарски сектор повећао кредитирање МСПП*
- M4 Оснаживање специјализованих професија (проценитељи, рачуновође, ревизори) у циљу добијања веродостојних финансијских података у процесу*

Димензија 2: Развој нових финансијских инструмената

Упркос неповољној понуди кредита пословних банака, гаранцијске шеме и други алтернативни облици финансирања су тек почели да се развијају у Републици Србији. Поред првих улагања фондова предузетног капитала и почетних активности Српске мреже пословних анђела, развој тржишта улагања у власнички капитала и мезанин финансирања је тек у повоју. Република Србија је у 2013. години заузела 82. место од укупно 118. ранжираних земаља по Индексу привлачности за предузетни капитал и улагања у приватне деонице предузећа (*The Venture Capital and Private Equity Country Attractiveness Index 2013 Annual*)¹⁶.

Не постоји правни оквир за рад микрофинансијских институција, а обим трансакција послова лизинга и факторинга је на ниском нивоу.

У оквиру Програма Европске уније за конкурентност предузећа и малих и средњих предузећа (*COSME*)¹⁷ и Програма Хоризонт 2020 (*Horizon 2020*)¹⁸, постоје посебни финансијски инструменти у области кредитних гаранција и улагања на бази капитала, које могу да користе и финансијске институције из Републике Србије, како би својим корисницима понудиле боље услове финансирања.

Поред тога, у оквиру Програма за развој предузећа са подручја Западног Балкана (*WB EDIF*)¹⁹ који је намењен малим и средњим предузећима у региону за финансирање иновативних пословних пројеката, Републици Србији су на располагању 3 инструмента: Фонд за раст предузећа (у даљем тексту: ENEF) кроз који је могуће обезбедити улагања у капитал брзорастућих предузећа; Фонд за иновативна предузећа (у даљем тексту: ENIF) кроз који је могуће обезбедити улагање у предузетни капитал за новооснована иновативна предузећа; гаранцијска шема коју могу да користе банке.

---

¹⁶ Alexander Grah, Heinrich Liec and Karsten Liesenhtenstein, *The Venture Capital and Private Equity Country Attractiveness Index 2013 Annual*, <http://blog.iese.edu/vcpeindex/files/2013/08/VCPE-Index-2013-Annual-HD.pdf>

¹⁷ Regulation (EU) No 1287/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing a Programme for the Competitiveness of Enterprises and small and medium-sized enterprises (COSME) (2014 - 2020) and repealing Decision No 1639/2006/EC Text with EEA relevance, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2013.347.01.0033.01.ENG

¹⁸ Regulation (EU) No 129/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing Horizon 2020 – the Framework Programme for Research and Innovation (2014-2020) and repealing Decision No 1982/2006/EC, OJ L 347, 20.12.2013, http://ec.europa.eu/research/participants/portal/doc/call/h2020/common/1595116-h2020-eu-establact-oj_en.pdf

¹⁹ Western Balkans Enterprise Development and Innovation Facility, WB EDIF, <http://www.wbedif.eu/>

Како би се смањиле тешкоће са којима се МСПП сусрећу у погледу приступа кредитима због недостатка средстава обезбеђења или увећаног ризика финансирања, потребно је наставити напоре на решавању проблема средстава обезбеђења кроз доношење законске регулативе за оснивање и функционисање националих, локалних и узајамних шема кредитних гаранција и развој националне гаранцијске шеме.

У циљу развоја окружења за улагање предузетног капитала, улагање у власнички капитал, мезанин финансирање и улагања пословних анђела у мала и средња предузећа потребно је обезбедити одговарајући законодавни оквир, установити базу предузетничких пројеката погодних за улагање на основу капитала и основати фонд за заједничко улагање са приватним фодовима у иновативна предузећа. Потребно је повећати коришћење средстава из програма Европске уније COSME и Horizont 2020 и Програма за развој предузећа и иновације Западног Балкана (*WB EDIF*) који су на располагању Републици Србији.

С обзиром да тренутно у Републици Србији не постоји правни оквир за реализацију микро-финансијске подршке, активности микрофинансијског сектора се реализују путем гарантно депозитних шема тако да микрофинансијски сектор даје гарантне депозите банкама. На овај начин приступ средствима за микропредузећа и предузетнике је сложенији и скупљи. Зато је потребно је успоставити регулаторни оквир за оснивање и рад небанкарских недепозитних кредитних институција, којим би се утврдио поступак лиценцирања и надзора за све врсте специјализованих кредитних установа које не примају депозите грађана.

Рад друштава за лизинг и факторинг уређен је законом, али је са циљем повећања обима трансакција, потребно уклонити регулаторна ограничења са којима се сусрећу и приближити ове изворе финансирања МСПП.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1   Развој нових модела финансирања МСПП*
- M2   Унапређење система издавања кредитних гаранција*
Стварање услова за улагање предузетног капитала, улагање у власнички
- M3   капитал, мезанин финансирање и улагања пословних анђела у мала и средња*
предузећа
- M4   Уклањање административних препрека и побољшање регулаторног*
окружења за успостављање микро-финансијске подршке
- M5   Унапредити услове за коришћење лизинга и факторинга од стране МСП*

Димензија 3: Унапређење способности МСПП за приступ различитим изворима финансирања

Више од половине предузећа у Србији користи сопствена средства као најзначајнији извор финансирања. За већину предузећа у Републици Србији, банкарски кредити су једини спољни извори финансирања. Међутим, МСПП у Републици Србији суочавају се са високом ценом кредита, као и недостатком дугорочних извора финансирања

Проблеми постоје и на страни тражње, с обзиром на још увек неадекватан ниво знања и капацитета у области финансијског управљања у малим и средњим предузећима у Републици Србији, али и с обзиром на објективне проблеме због недостатка тражених средстава обезбеђења.

Потребно је унапредити прикупљање и објављивање информација о финансирању МСПП и пружити подршку МСПП да унапреде информисаност, техничке и административне капацитета да обезбеде финансирање и оснаже своју преговарачку позицију у односу на финансијске институције. Мере ће бити усмерене и на то да се државна подршка финансирању МСПП учини ефикаснијом.

Потребно је спровести дугорочне мере за подизање свести и припреме предузетника, пословних људи, финансијских посредника и саветника за веће коришћење алтернативних извора финансирања тако што ће се интензивирати обука у области инвестиционе спремности за предузећа и упознавања са карактеристикама улагања на бази капитала, организовати сусрете потенцијалних инвеститора и МСПП, побољшати обавештеност о различитим расположивим изворима финансирања и њиховим карактеристикама и подстаћи финансијске посреднике да користе финансијске инструменте расположиве кроз програме ЕУ (*COSME, WB EDIF, Horizon 2020*).

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1 Унапређење информисања МСПП о расположивим изворима финансирања*
- M2 Унапређење знања и вештина представника МСПП у области финансирања*
- M3 Подизање свести код предузетника и свих других заинтересованих страна о расположивости и карактеристикама небанкарских финансијских инструмената*

5.3 СТУБ 3: КОНТИНУИРАНИ РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА

Један од главних предуслова за развој конкурентне и јаке привреде је радна снага која је довољно стручна, способна и вешта да одговори на изазове и промене у окружењу. За успешне реформе у овој области неопходно је прилагођавање стратешких докумената и законодавне регулативу у области образовања.

Димензија 1: Унапређење квалитета радне снаге

Расположивост вештина и знања на тржишту рада које одговарају потребама привреде представља преуслов за привредни раст, раст запослености и социјалне инклузије. Технолошки напредак и структурно прилагођавање привреде захтева увођење нових образовних профила, који раније нису постојали у образовном систему Републике Србије, али и стално унапређење знања, вештина и ставова у складу са потребама савремене привреде која своју конкурентност заснива на знању. У циљу стварања добрих темеља за успешну припрему младих генерација, посебну пажњу треба посветити развоју осам кључних компетенција (знања, вештина и ставова), које је препознала Европска Унија, а које обухватају способност комуникације на матерњем и страном језику, дигиталну писменост, аналитичке вештине, знање како се учи, друштвене и грађанске вештине, осећај за иницијативу и предузетништво и културну освешћеност.

Поред високе стопе незапослености, у Републици Србији и даље постоји несразмера између понуде и тражње за радном снагом. Статистика показује да ученици и студенти у Републици Србији имају веома низак ниво применљивог знања, па се тако према резултатима Програма за међународну процену постигнућа ученика (*PISA* теста) у 2012. години, који представља међународно тестирање Организације за економску сарадњу и развој (ОЕЦД-а) о способностима и знањима петнаестогодишњака у области математике, науке и читања, Република Србија налази испод просека у поменутој области. Такође, према најновијем извештају Светског економског форума, Република Србија је рангирана веома ниско по квалитету образовног система (111. од 148 места) и доступности тренинг услуга.

Како би се ускладиле понуда и тражња за радном снагом и смањила стопа незапослености у земљи, потребно је унапредити механизам праћења и предвиђања потреба привреде и усклађивања мрежа стручних школа, образовних профила, студијских програма и уписне политике за високошколске студије у складу са њима, што више укључити радну праксу и практичан рад у наставне процесе и укључити послодавце у процес припреме образовних програма.

Кроз даљи развој система кратких обука и програме преквалификације и доквалификације незапослених лица потребно је помоћи незапосленим лицима да се прилагоде потребама тржишта рада.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

М1   *Развој механизма редовног праћења и предвиђања потреба МСПП за радном снагом*

- M2 Усклађивање формалног образовног система са потребама тржишта рада*
M3 Развој система неформалног образовања за унапређење знања и вештина

Димензија 2: Подршка развоју образовања за предузетништво

Европска унија је препознала смисао за иницијативу и предузетништво као једну од осам кључних компетенција за доживотно учење. Ова кључна компетенција односи се на развој способности да се идеја претвори у дело и подразумева развој ставова (иновативност, преузимање ризика, креативност), знања (планирање и управљање предузећем) и вештина (комуникација, способност за рад у тиму итд.). Увођењем образовања за предузетништво у образовни систем земље повећава се број младих који се током живота одлучују да покрену своје пословање али се, истовремено, код свих полазника развијају особине корисне за будуће послодавце и њих саме, које повећавају њихову запошљивост.

Образовање за предузетништво није интегрисано у систем формалног образовања у Републици Србији, од основног, преко средњег, високог до нивоа докторских студија. Међутим, у великом броју средњих школа и на појединим факултетима, покренути су пројекти ученичког предузетништва, често уз подршку донатора. Међу најзначајнијим пројектима и иницијативама које се тренутно спроводе у Републици Србији издвајају се: "Реформа средњег стручног образовања и усавршавања у Србији", "Достигнућа младих"- пројекат ученичког предузетништва, програм "Омладинско предузетништво" и пројекат "Центар југоисточне Европе за предузетничко образовање".

Неопходно је да се предузетничко образовање уведе кроз садржаје наставних предмета, као и кроз посебне предмете у оквиру основног, средњег и високог образовања.

Један од главних предуслова за системско увођење предузетничког образовања у образовни систем земље је образовање и оспособљавање наставника. Наставници имају кључну улогу у развоју предузетничког духа код младих, јер они не треба само да им пренесу класична знања у овој области већ да кроз практичан рад развију код ученика способност да размишљају и раде на креативан и иновативан начин.

И поред првих пројеката и иницијатива кроз које се обучавају наставници у овој области, у Републици Србији постоји недостатак адекватног наставног кадра који би се укључио у процес развоја предузетничког образовања па је потребно наставити са обукама за постојеће наставнике и увести садржаје у вези са предузетничким образовањем на факултете који образују наставнички кадар.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1 Увођење предузетничког образовања у све нивое образовног система Републике Србије
- M2 Образовање и обука наставника за предузетништво

5.4 СТУБ 4: ЈАЧАЊЕ ОДРЖИВОСТИ И КОНКУРЕНТОСТИ МСПП

Према извештају Светског економског форума за 2014. годину Србија је рангирана на 94. позицији на листи која обухвата 144 земаље са забележеном вредношћу Индекса глобалне конкурентности (ИГК) од 3,90 (теоријска вредност ИГК креће се у интервалу од 1 до 7). У односу на претходну годину вредност ИГК за Србију је повећана за 0,13, што је довело до позитивног померања ранга Србије за 7 позиција (са 101. на 94. место на листи). „Имајући у виду комплексну структуру ИГК-а, конкурентност коју репрезентује могли бисмо грубо дефинисати као скуп институција, политика и чинилаца који одређују степен продуктивности земље. Нивоом конкурентности изражава се капацитет националне привреде да у средњорочном периоду генерише одрживи економски раст на постојећем нивоу развијености.“²⁰.

Конкурентност сваке земље је одређена продуктивношћу предузећа која у њој послују, те је повећање продуктивности и унапређење квалитета производа и услуга ултимативни циљ за јачање одрживости домаће привреде

Институционалну инфраструктуру за подршку развоја МСП и предузетништва у Републици Србији чини мрежа јавних институција и агенција – Национална агенција за регионални развој, Фонд за развој, Агенција за страна улагања и промоцију извоза, Агенција за осигурање и финансирање извоза, Национална служба за запошљавање и др. Од 2009. године у Србији је активна и Европска предузетничка мрежа, која делује у оквиру конзорцијума предвођеног националном агенцијом за регионални развој. Привредна комора Србије, са својом мрежом, такође је активна у пружању подршке за развој овог сектора. Активности наведених институција и агенција нису у сваком моменту деловале координирано, нити су давале адекватан одговор на променљиве потребе МСП и предузетика.

За развој МСПП од великог је значаја и развој пословне инфраструктуре и то: пословних инкубатора, индустријских паркова/зона и технолошких паркова.

Пословна инфраструктура се као важан инструмент развоја конкурентног сектора МСПП помиње у разним развојним документима, али не постоји стратешки и законски оквир који уређује њен развој. Финансирање изградње и рада пословне инфраструктуре, до сада је углавном било засновано на *ad hoc* принципу и то из

²⁰ „Konkurentska pozicija Srbije u 2014. godini prema Izveštaju Svetskog ekonomskog foruma“ FREN

средстава Националног инвестиционог плана²¹, билатералних донација, зајмова и кредита међународних финансијских институција.

Индустријске зоне, паркови и пословни инкубатори представљају важан стуб политике регионалног развоја Републике Србије. Као подршку за идентификацију, формулацију и будуће финансирање јавних општинских инвестиционих пројеката, укључујући и успостављање индустријских зона, технолошких и индустријских паркова и пословних инкубатора, Стална конференција градова и општина (у даљем тексту: СКГО) је успоставила и референтну базу ових пројеката – СЛАП²² (у даљем тексту: СЛАП).

Са друге стране, Закон о иновационој делатности („Службени гласник Републике Србије“, број 110/2005, 18/2010 и 55/2013) препознаје пословно – технолошке инкубаторе и научно - технолошке паркове као организације за пружање инфраструктурне подршке иновационој делатности, па се као такве могу уписати у Регистар субјеката иновационе делатности који води Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Стратегијом научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2010. до 2015. године („Службени гласник Републике Србије“, број 13/2010), предвиђене су инвестиције у инфраструктуру Републике Србије у домену науке и технологије, које се реализују кроз Јединицу за управљање пројектима, па је за те потребе Република Србија обезбедила зајам Европске инвестиционе банке из кога је финансирано неколико пројеката, а међу најважнијим и оснивање четири научно – технолошка парка (Београд, Ниш, Нови Сад и Крагујевац).

Подаци о пословној инфраструктури у Републици Србији нису систематизовани и не постоји јединствени регистар²³ што је узроковано чињеницом да област пословне инфраструктуре није адекватно системски уређена. Агенција за страна улагања и промоцију извоза Републике Србије (у даљем тексту: СИЕПА) води базу инвестиционих локација у Републици Србији које су на располагању како домаћим, тако и страним инвеститорима.

У оквиру Регистра привредних друштава за инфраструктурну подршку иновационој делатности који води Министарство просвете, науке и технолошког развоја, регистрована су два научно – технолошка парка и шест пословно – технолошких инкубатора.

---

²¹ Национални инвестициони план, <http://www.mnip.gov.rs/nip/Pages/Signature.aspx>

²² СЛАП информациони систем <http://www.slap.skgo.org/> - база општинских инфраструктурних пројеката

²³ Према студији коју је радила Национална агенција за регионални развој у 2011. години евидентиране су 92 индустријске зоне и парка каои 23 пословна инкубатора. У накнадној студији коју је 2013. године спровела Национална агенција за регионални развој у Републици Србији је евидентирано 20 пословних инкубатора.

Европска унија своју дугорочну конкурентност заснива на знању и иновацијама, а издвајања за истраживање, развој и иновације су велика. У финансијској перспективи 2007-2013 у Оквирном програму 7 (FP7)²⁴ на располагању је било преко 50 милијарди ЕУР за истраживања и развоја, док је кроз Оквирни програм за конкурентност и иновативност (CIP)²⁵ било доступно 3,6 милијарди ЕУР. За наредну финансијску перспективу (2014-2020), Европске уније је планирала још већа средства. Кроз програм COSME²⁶ опредељено је 2.3 милијарде ЕУР, а кроз програм HORIZON 2020²⁷ чак 80 милијарди ЕУР.

Иновација је примена новог или значајно побољшаног производа, процеса или услуге, или маркетиншке методе или нове организационе методе у пословању, организацији рада или односима предузећа са окружењем.²⁸

Иновација је свако технолошко или нетехнолошко унапређење које ствара додатну вредност (у даљем тексту: иновација).

Привреду Републике Србије и даље одликује низак степен иновативности. Према резултатима истраживања Европске уније под називом Ранг листа иновативне уније (*Innovation Union Scoreboard*)²⁹ за 2014. годину, Република Србија се сврстава у другу групу земаља које представљају умерене иноваторе, али са трендом раста, са иновационим учинком који је испод просека Европске уније, при чему индекс иновативности за Републику Србију износи 0,365. ЕУ просек у 2013. години био је 0,554, док је највећи индекс иновативности остварила Шведска и то 0,750.³⁰

МСПП у Републици Србији не препознају довољно значај иновација за унапређење пословања и недовољно улажу у њих. Тек свако седмо предузеће спроводи иновативне активности, а свако четрнаесто остварује иновативну сарадњу са другим привредним субјектима или институцијама.

У претходном периоду започета је реализација различитих мера усмерених на повезивање науке и привреде, попут активности на реорганизацији научно-технолошких института, оснивања центара за трансфер технологија и мреже технолошких брокера. Оснивањем и почетком рада Фонда за иновациону делатност значајно је унапређена подршка високотехнолошким младим привредним друштвима. Настављена је и реализација програма за спровођење заједничких иновативних

---

²⁴ The European Commission, FP7: the future of European Union research policy, http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm

²⁵ The European Commission, Competitiveness and Innovation Framework Programme (CIP)

²⁶ http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/cosme/index_en.htm

²⁷ <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

²⁸ (OECD, Oslo manual, III ед., 2005).

²⁹ The European Commission, Innovation Union Scoreboard, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2014_en.pdf

³⁰ Innovation Union Scoreboard 2014

пројеката привреде и представника научно-истраживачких организација, као и такмичења и других активности које промовишу иновације. Подршку јачању иновационог система и промоцији иновација у претходном периоду пружили су и пројекти финансирани из средстава ИПА и других донатора, а кроз учешће Републике Србије у програмима Европске уније у овој области створене су веће могућности за финансирање иновативних активности.

Међутим, једна од највећих слабости на пољу развоја иновативности остају слабе везе између научно-истраживачких институција и МСПП. МСПП на научно-истраживачке институције не гледају као на потенцијалне партнере, док истраживачи у МСПП не препознају своју циљну групу и сматрају да у привреди не постоји значајна тражња за новим технолошким решењима. Зато је, уз повећање улагања у науку, важно успоставити везе и сарадњу привреде и научно-истраживачких институција, усмерити научно-истраживачке институције да свој рад у што већој мери прилагоде потребама привреде и подићи свест привредника о значају иновација за унапређење њихове конкурентности.

Димензија 1: Унапређење ефикасности институционалне подршке пословању и развоју МСП и предузетништва

Недовољна координација активности институција које пружају подршку пословању и развоју МСП и предузетништву у Србији, директно је утицала на ефикасност њиховог деловања у претходном периоду. У наредном периоду је изузетно важно дефинисати активности наведених институција у складу са потребама МСП и предузетника, које ће бити координисане и снажно вођене и контролисане од стране Министарства привреде. Ове институције морају да обезбеде услове за развој постојећих и формирање нових МСП, да подрже повећање продуктивности и унапређење квалитета производа и услуга, да омогуће увођење нових технологија, знања и метода савременог управљања, односно да обезбеде јединствену и ефикасну промоцију и продају производа из Србије.

Паралелно са процесом развоја формалног предузетничког образовања, неопходно је спроводити и процес развоја неформалног образовања и пословних услуга, намењених потенцијалним предузетницима тако и постојећим предузетницима, запослених и менаџера компанија, којима су потребна додатна знања и вештине у пословању. Сталне промене и изазови у пословном окружењу иницирају потребу за сталним усавршавањем у новим знањима.

У Републици Србији је присутан став да стварање, раст и развој малих предузећа више зависи од спољних фактора него од знања, које се у развијеним земљама истиче као приоритет, тако да се не користе у довољној мери могућности за додатним усавршавањем.

У Републици Србији тренутно се спроводе одређени програми обука како за оне који желе да започну сопствени посао, тако и за постојеће предузетнике, запослене и менаџере предузећа. Ове обуке реализују: приватни сектор, Национална служба за запошљавање, Национална агенција за регионални развој са Мрежом акредитованих регионалних развојних агенција (у даљем тексту: АРРА мрежа), различита удружења и Привредна комора Србије.

Потребно је даље унапредити квалитет, доступности и обим обука и пословних услуга у Републици Србији, развити специјализоване обуке за циљне групе као што су млади и жене и пружити финансијску подршку за суфинансирање похађања обука и коришћење пословних услуга ради унапређења конкурентности МСПП.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- М1 Унапређење и/или реформа начин рада и капацитета постојећих институција за организовано пружање услуга високог квалитета за потребе МСПП*
- М2 Праћење реализације институционалне подршке и унапређење система надзора над радом институција у надлежности Министарства привреде*
- М3 Даљи развој пословних услуга за МСПП*
- М4 Даљи развој обука за потенцијалне и постојеће предузетнике*

Димензија 2: Оптимизација и унапређење степена искоришћености постојеће и изградња нове пословне инфраструктуре

Имајући у виду значај развоја пословне инфраструктуре за регионални развој, министарство надлежно за послове регионалног развоја израдило је, у претходном периоду, предлог пројектног решења за Катастар пословне инфраструктуре у Републици Србији у сарадњи са Републичким геодетским заводом. Истовремено спроведена је анкета о стању пословне инфраструктуре у јединицама локалне самоуправе чији резултати указују на потребу да се у наредном периоду успостави системски приступ у даљем уређењу ове материје и развоју пословне инфраструктуре са јасно идентификованим критеријумима за одређивање приоритета. Потребно је увести праћење рада и евалуацију ефеката које развој пословне инфраструктуре има на привредни раст, привлачење инвестиција, иновације, повећање броја малих и средњих предузећа и равномеран регионални развој. Такође, потребно је развити моделе за оснивање и рад пословне инфраструктуре засноване на јавно - приватном партнерству.

Један од неопходних елемената развоја привреде засноване на знању је развој и јачање пословне иновационе инфраструктуре. У том смислу, научно - технолошки паркови и технолошки инкубатори представљају важне моделе подстицања развоја високоиновативних МСПП, трансфера технологије и знања из академских у привредне

оквиру и комерцијализације резултата научних истраживања. Развој оваквих облика пословне инфраструктуре је посебно важан имајући у виду да се у Извештају о глобалној конкурентности Светског економског форума за 2013-2014. годину, Република Србија налази на 66. месту када је реч о квалитету научно истраживачких институција, али и на 127. месту када су у питању улагања приватног сектора у истраживање и развој.

Поред пословно - технолошких инкубатора и научно - технолошких паркова који су намењени технолошким и иновативним МСПП и могу успешно функционисати само у близини универзитетских градова са развијеним научно - истраживачким капацитетима, за потребе привлачења инвестиција и локалног економског развоја у мањим срединама потребно је развити друге облике пословне инфраструктуре.

За привлачење нових инвестиција неопходно је обезбедити уређено и инфраструктурно опремљено земљиште у индустријским зонама. За подстицање предузетништва у локалним срединама користан инструмент могу бити пословни инкубатори јасно профилисани и усмерени на циљне групе од посебног значаја за ту средину (млади, повратници у родна места, креативне индустрије, сектор информациононих технологија итд.).

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1 Системско уређивање развоја пословне инфраструктуре*
- M2 Развој пословне инфраструктуре намењене иновативним МСПП*
- M3 Развој пословне инфраструктуре за потребе регионалног и локалног економског развоја*

Димензија 3: Јачање иновативности у МСПП

Слаб ниво иновативности српских предузећа огледа се у малом обиму технолошких иновација и слабој сарадњи науке и привреде. Нетехнолошке иновације, које се односе на унапређење организације и маркетинга, напредно коришћење информативно-комуникационих технологија и сл., такође су у недовољној мери заснуване у предузећима. Високоинновативна предузећа, попут новооснованих високотехнолошких предузећа у области информационо-комуникационе технологије и креативних индустрија, недовољно су подржана. Креативне индустрије представљају индустрије засноване на индивидуалној креативности, вештинама и таленту које поседују потенцијал за акумулацију прихода (добити, богатства) и (отварање) нових радних места путем стварања и експлоатације различитих облика интелектуалне својине (и даљем тексту: креативне индустрије)

Посебне димензије иновативности, гледано у ширем контексту, односе се на подршку развоју еко-иновације и зелене економије односно претварање изазова заштите животне средине у пословну шансу. Унапређење енергетске ефикасности и ефикасности коришћења ресурса, као саставни део бриге о животној средини, постао је важан захтев савременог пословања.

У наредном периоду, веома је важно изградити и ојачати капацитете националног иновационог система у целини који ће на ефикасан начин омогућити повезивање науке и привреде и пружити подршку високоиновативним МСПП, омогућити веће коришћење средстава из програма Европске уније расположивих за ове намене и подстаћи предузећа да иновативно размишљају. Такође, потребно је пружити подршку за еко-иновације, унапређење енергетске ефикасности и ефикасности коришћења ресурса у МСПП и развој иновативних предузетничких подухвата у области креативних индустрија.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1 Унапређење функционалности националног иновационог система*
- M2 Унапредити подршку за високоиновативна МСПП, еко-иновације, унапређење енергетске ефикасности и ефикасног коришћења ресурса*
- M3 Пружити подршку за бољу апсорпцију и коришћење средстава из програма Европске уније - Хоризонт 2020 за истраживање, развој и иновације*
- M4 Јачати свест МСПП о значају иновативности за њихову конкурентност*

Димензија 4: Стимулисање пословног удруживања и креирања ланца вредности

У свим развијеним привредама неопходан услов раста и развоја МСПП је постојање великих предузећа, која укључују МСПП у своје ланце вредности и тиме им обезбеђују сигурно тржиште за њихове производе. Подаци Извештаја о глобалној конкурентности Светског економског форума за 2014. – 2015. годину показују да простора за унапређење има још много, јер се према показатељу квалитета домаћих добављача Србија налази на 98. месту од укупно 144 анализираних земаља.

Узимајући у обзир све проблеме домаће прерађивачке индустрије, потребно је подстицати улагања у нове технологије, процесе и услуге, као и улагања у развој нових производа са већом додатом вредношћу, који задовољавају европске и међународне стандарде, с циљем јачања конкурентне позиције. Анализом структуре увоза Републике Србије, може се запазити да се велики број увозних производа већ производи у Републици Србији или да постоје потенцијали за њихову производњу. Циљ подстицајних мера је повећање конкурентности извозних предузећа и њихових производа са већим учешћем домаћег репроматеријала и компоненти у производу, уз

уважавање економске исплативости и не угрожавајући тржишну конкуренцију, као и проширење производне структуре домаћих произвођача.

Потребно је уложити напоре да велика предузећа, извозници, успоставе сарадњу са домаћим МСПП, којима са друге стране треба пружити подршку у разумевању захтева великих предузећа и повећању видљивости на тржишту као потенцијалним добављачима. Сем тога, неопходно је и подстицање удруживања МСПП, јер они за самосталан наступ на великим тржиштима често немају довољно сопствених капацитета. Подстицање развоја кластера, као и сарадња између њих, с тога је један од начина укрупњавања ефеката пословања МСПП, продужавања ланаца снабдевања а тиме и повећања броја трансакција између МСПП и преливања ефеката развоја укупне привреде на МСПП.

Искуства развијених економија, указују да је развој франшизинга један од ефикасних инструмената подстицаја развоја МСПП. МСПП сектор у Србији није препознао франшизинг као један од успешнијих модела самозапошљавања и започињања сопственог посла. У циљу модернизације пословања и подизања конкурентности привреде потребно је предузети мере на подизању свести о значају франшизинга и олакшати приступ МСПП даваоцима франшизе.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1   Подршка заједничком наступу на тржишту*
- M2   Креирање нових ланаца вредности и повећање степена финализације производа*

5.5 СТУБ 5: УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПА НОВИМ ТРЖИШТИМА

Овим стубом обухваћене су мере које се односе на повећање броја извозника, обима извоза и квалитета извозних производа МСПП и подршку приликом идентификације потенцијалних тржишта за пласирање производа/услуга, излазак и опстанак на истим.

Повећање извоза има вишеструки значај за домаћу привреду. Раст извоза последично доводи до повећања продуктивности, привредног раста и националног дохотка и смањивања незапослености. У том контексту, раст извоза и излазак српских предузећа на нова тржишта представља, поред унапређења производње, иновација, конкурентности и раста запошљавања, један од приоритета Владе Републике Србије у наредном периоду.

Извоз је нарочито важан ако се има у виду величина домаћег тржишта и куповна моћ, па домаћа тражња не може да буде снежан покретач развоја домаћих предузећа.

Мерама у оквиру овог стуба неопходно је остварити три паралелна циља. Прво, повећати обим извоза, друго, унапредити структуру извоза и треће, повећати њихово учешће у снабдевању великих домаћих привредних система тј. заменити њихов увоз сировина и репроматеријала.

Спољнотрговински биланс Републике Србије је и даље неповољан, али посматрано у периоду 2008 – 2013. година, као што може да се види у табели испод, дефицит је значајно смањен.

Смањење дефицита у 2013. години у односу на 2008. годину је значајно и поред блажег скока у 2011. години. Покривеност увоза извозом, такође, расте, и на крају 2013. године износила је 71,1%. Учешће извоза у БДП износи 44.9%, што сврстава Републику Србију на 55. место од 144 земаља према Извештају о глобалној конкурентности Светског економског форума за 2014-2015. годину.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Извоз	10974	8344	9795	11780	11228	14611
Увоз	24042	15807	16471	19862	18929	20551
Дефицит	-13069	-7463	--6676	-8082	-7701	-5940
Покривеност увоза извозом (%)	45.64%	52.79%	59.47%	59.03%	59.31%	71,1%

Табела 8 - Спољнотрговински биланс Републике Србије (у мил. динара), Извор: Републички завод за статистику

Секторска структура извоза српске привреде и даље је неповољна уз доминацију производа ниже фазе прераде (сиrovина и полупроизвода). Према Извештају о глобалној конкурентности Светског економског форума, Република Србија заузима 128. место према ширини ланца вредности, односно степену финализације производа, а према софистицираности производног процеса 133. место од 144 земаља.

Према географској структури српски извоз је сконцентрисан, највећим делом, на чланице ЕУ (више од половине укупне размене). Најзначајнији спољнотрговински партнери у извозу су: Италија, Немачка, Босна и Херцеговина, Руска федерација и Црна Гора. Главни спољнотрговински партнери на страни увоза су: Италија, Немачка Руска Федерација, Кина и Мађарска. Највећи дефицит у размени остварује се са Руском Федерацијом, Казахстаном и Кином, а највећи суфицит остварујемо са Црном Гором, Македонијом и Босном и Херцеговином.

Билатерални и мултилатерални трговински споразуми које Република Србија има са Европском унијом, потписницама Споразума о слободној трговини у централној Европи (у даљем тексту: ЦЕФТА споразум), Русијом, Турском, земљама чланицама Европског удружења слободне трговине (у даљем тексту: ЕФТА) и другим земљама, представљају значајан потенцијал за српске извознике. Што се тиче Сједињених америчких држава (у даљем тексту: САД), на снази је Општи систем преференцијала. Република Србија има и повољне резултате у спољнотрговинској размени са најзначајнијим економијама у развоју као што су: Индија (са којом спољнотрговинска размена РС бележи константан раст од 2006. године), Бразил (са којим је могуће унапређење сарадње у области хемијских и фармацеутских производа, аутомобилској индустрији, ИКТ), као и друге земље Заједнице независних држава.

Поред ниског степена производне специјализације и ресурсно-интензивног извоза, за извоз Србије карактеристично је да преовлађује учешће неколико великих производних система (ФИАТ/ФАС, НИС, Хемофарм, ваљаонице бабра и алуминијума, Горење, Тигар...). Док су у ЕУ око 25% МСПП извозници, у Србији, тек испод 5% МСПП остварује приходе из извоза.

Присутна је и значајна корелација између извоза и увоза, па су тако највећи извозници уједно и највећи увозници. Ова корелација представља и развојну шансу за домаћа МСПП да се кроз супституцију увоза укључе у ланце добављача великих извозника.

Димензија 1: Обезбеђивање континуиране подршке МСПП за излазак на нова тржишта

Без обзира на потенцијал за развој који страна тржишта доносе МСПП, при изласку на та тржишта она се сусрећу са различитим препрекама која, поред финансирања и осигуравања извоза, обухватају недостатак информација о тржиштима, проналажење потенцијалних купаца и одговарајућих партнера. Поред тога, суочени су и са сложенијим правилима и процедурама спољнотрговинског пословања и изазовима усаглашавања са страним правом и техничким прописима на извозним тржиштима (нпр. обавезујућа правила уговорног права, царинске процедуре, технички прописи и стандарди). МСПП, за разлику од великих компанија, обично не располажу унутрашњим капацитетима (стручним и финансијским) за превазилажење ових препрека. Мере у оквиру ове димензије треба да МСПП извозницима и потенцијалним извозницима обезбеде квалитетну подршку, приближе извозне процедуре и олакшају техничку припрему извоза.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

М1 Унапређење доступности и квалитета расположивих информација о

- страним (приоритетним) тржиштима*
- M2 Унапређење знања извозника и пружање стручне подршке*
- M3 Успостављање контаката с потенцијалним пословним партнерима*

Димензија 2: Смањење и превазилажење техничких препрека трговини

Примена захтевних техничких прописа може представљати техничке препреке трговини које отежавају извоз домаћих производа, али треба имати у виду да они често постају обавеза и на домаћем тржишту. Република Србија је последњих година значајно напредовала у преузимању и примени европских прописа и стандарда, а у наредном периоду неопходно је заокружити овај процес. Паралелно с тим, веома је важно на јасан и разумљив начин приближити привредницима специфичне захтеве ових техничких прописа који се морају испунити како за стављање производа на домаће тржиште, тако и на међународна тржишта. Истовремено ради ефикасне примене техничких прописа и стандарда, неопходно је јачати институционални оквир инфраструктуре квалитета (Институт за стандардизацију Србије – ИСС, Акредитационо тело Србије – АТС, Дирекција за мере и драгоцене метале - ДМДМ и тела за оцењивање усаглашености) како би се обезбедило ефикасно пружање потребних услуга испитивања, еталонирања, контролисања и сертификације, уз стварање услова да домаће исправе о усаглашености буду признате на иностраним тржиштима.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1 Усклађивање са техничким прописима и стандардима Европске уније*
- M2 Унапређење система инфраструктуре квалитета*
- M3 Подизање свести МСПП о значају усаглашавања производа са захтевима техничких прописа и стандарда*
- M4 Обезбеђење подршке за постизање усаглашености са захтевима техничких прописа и стандарда*

5.6 СТУБ 6: РАЗВОЈ И ПРОМОЦИЈА ПРЕДУЗЕТНИЧКОГ ДУХА И ПОДСТИЦАЊЕ ПРЕДУЗЕТНИШТВА ЖЕНА, МЛАДИХ И СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

Предузетнице чине четвртину укупног броја привредника у Републици Србији, а присутан је и тренд повећања броја жена на челним функцијама предузећа у Републици Србији. Ипак, статистички подаци указују на још увек слабо искоришћен економски потенцијал жена у Републици Србији. Само 38,1% жена радног узраста (15-64) било је запослено у априлу 2013. године, у односу на 53,6% мушкараца. Међу

запосленим женама тек 15,6% обавља самостални посао, док то чини 30,5% запослених мушкараца.

Жене се одлучују за отварање предузећа већином из нужде, и суочавају се са бројним потешкоћама код оснивања и вођења пословања. Иако је већина ових тешкоћа заједничка за оба пола, у многим случајевима оне имају посебан утицај на предузетнице – условљене су избором сектора, родном дискриминацијом и постојањем стереотипа, недовољно развијеном и нефлексибилном бригом о деци, тешкоћама у усклађивању породичних и пословних обавеза или разлике у односу жена и мушкараца према предузетништву. Жене поседују и мање некретнина регистрованих на своје име, што им отежава добијање кредита услед недостатка средстава обезбеђења.

У Републици Србији не постоји стратегија која се непосредно и искључиво односи на развој предузетништва жена. На значај предузетништва жена јасно се указује у Националној стратегији за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности („Службени гласник Републике Србије”, број 15/2009-129), Акционом плану за спровођење Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности за период од 2010. до 2015. године („Службени гласник Републике Србије“, број 67/2010-9) и Националној стратегији запошљавања за период 2011-2020. године („Службени гласник Републике Србије”, број 37/2011-38). Законски, институционални и стратешки оквири су постављени, али кључни проблем представља недовољна интегрисаност родне перспективе односно недовољно ефикасно спровођење закона, прописа и стратегија.

Будући да представљају мањину и суочавају се са специфичним ограничењима битно је обезбедити неопходну подршку женама у свим фазама пословања – од започињања посла, управљања, раста и развоја па до престанка обављања делатности. Европска унија кроз Акт о малим предузећима наглашава да је женско предузетништво приоритет, и бројним активностима се жене подстичу да започињу своје предузетничко пословање или јачају постојеће, кроз нпр. менторске шеме. Влада Републике Србије последњих година све више ставља акценат на женско предузетништво и настоји да омогући добро пословно окружење за развој женског предузетништва у Републици Србији.

Млади имају неповољан положај на тржишту рада, који одликује ниска стопа активности, а стопа незапослености младих која је далеко виша од просечне стопе незапослености радно активног становништва. Већина младих је дугорочно незапослена, а веома је висок и прилив на тржиште рада младих који први пут траже запослење. Сразмерно велики број младих укључен је у неформално тржиште рада, а само 11% опредељују се за samozапошљавање. Међутим, могло би се закључити да су млади заинтересовани за развијање сопственог пословања, с обзиром да је велики број похађао обуке за предузетнике у организацији Националне агенције за регионални развој.

Поред недостатка професионалног искуства и стручне праксе, које може да буде отежавајућа околност приликом доношења одлуке за отпочињање пословања, млади се суочавају и са проблемом неразвијених предузетничких вештина, што је резултат непостојања адекватних образовних програма у средњим школама и на универзитетима, који би подстицали развијање предузетништва код младих.

Уз унапређење стања у систему образовања и већу подршку, предузетништво младих могло би значајније да се развије и ублажи проблем високе стопе незапослености код младих и омогући искоришћење иновационог потенцијала који млади поседују. Имајући у виду да се један део мера потребних за унапређење предузетништва младих пре свега односи на развој предузетничког духа и вештина, оне су обједињене са сродним мерама у оквиру стуба 3.

Социјално предузетништво одликује се великом иновативношћу и способношћу да комбинује различите ресурсе како би успешно обављало своју економску делатност и испунило друштвену мисију. Потребно је да остали актери у економском систему, пре свега доносиоци одлука и надлежни државни органи, организације и институције, али и приватна предузећа усмерена на остваривање профита, препознају специфичну улогу социјалног предузетништва и помогну његову афирмацију, опстанак и функционисање. Повољан правни оквир, предност при јавним набавкама, друштвено одговорно пословање и доступност микрофинансирања само су неке од опција које отварају шири простор за развој социјалног предузетништва.

У 2012. години у Републици Србији пословало је 1196 социјалних предузећа различитих типова. У сектору социјалних предузећа у 2012. години било је запослено 10.326 лица, што је чинило 0,6% од укупног броја запослених у Републици Србији. Социјална предузећа у Републици Србији у свом пословању сусрећу се са знатно више препрека него погодности, а највећи проблеми сектора социјалних предузећа јесу недостатак извора финансирања, ниске цене производа и услуга, ненаплаћена потраживања и недовољна подршка.

Важан сегмент успешне политике развоја МСПП представља статистичко праћење и истраживање. У том циљу неопходно је уређење статистичког праћења МСПП усаглашеног са ЕУРОСТАТ-ом које ће обухватити све аспекте предузетништва укључујући и предузетништво жена, младих и социјалних предузећа.

Димензија 1: Унапређење статистичког праћења и истраживања МСП и предузетништава

Захваљујући редовном праћењу сектора МСПП, као и усклађивању пословних статистика са статистикама Евростат на располагању је већи спектар могућности

праћења предузетништва. Међутим, доступни подаци често нису родно осетљиви те не омогућавају увиде у родне разлике у предузетништву, нити у специфичности предузетништва жена, младих и социјалних предузећа. Потребно је расположиве статистичке податке даље унапредити и учинити родно осетљивим и створити услове за редовно праћење свих облика предузетништва.

Квалитетни статистички подаци неопходна су основа и за ефикасно и адекватно профилисање програма подршке, као и за праћење ефекта мера преко промена стања и трендова у свим специфичним облицима предузетништва.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1*   *Развој механизма за статистичко прикупљање, обраду и праћење података*
- M2*   *Успостављање система редовног и упоредивог праћења предузетништва жена, младих и социјалног предузетништва*

Димензија 2: Политика и инструменти за подршку женском предузетништву, предузетништву младих и социјалном предузетништву

Министарство надлежно за питања младих реализовало је различите активности усмерене на развој предузетништва младих, а министарство надлежно за област запошљавања подстицало је поједине облике социјалних предузећа, док је већина инструмената за подршку развоју социјалног предузетништва долазила из сектора цивилног друштва и донаторске заједнице, који нису довољни. У последњих неколико година, министарство надлежно за област привреде са мрежом институција за подршку предузетништва реализовало је различите пројекте са циљем стварања институционалног оквира за подршку развоју малих и средњих предузећа, као и различите врсте финансијске и нефинансијске подршке широм Републике Србије. Међутим, већина ових мера не може адекватно да одговори потребама ове три циљне групе у области предузетништва па је потребно редефинисати постојеће мере где је то могуће односно увести нове мере подршке посебно усмерене ка свакој од ових циљних група, у складу са њиховим специфичним потребама. Од посебног значаја је омогућити лакши приступ изворима финансирања за ове три специфичне области предузетништва кроз повољне кредитне линије, микрофинансирање, гаранције и алтернативне изворе финансирања.

Неопходно је подржати женско предузетништво, предузетништво младих и социјално предузетништво и кроз развој услуга обука, менторства и других облика стручне подршке предузетницама/има.

Такође, у Републици Србији делује више националних и локалних удружења које окупљају жене предузетнице, заступају њихове интересе, реализују обуке и

спроводе пројекте подршке. Важна улога поменутих удружења је информисање и развој мреже пословних контаката чланица. Канцеларије за младе и удружења која се баве питањима младих активни су у спровођењу обука и обавештавању младих о могућностима за samozapošljavanje. У Републици Србији делују и две мреже за подршку развоју социјалном предузетништву. У процесу афирмације и подстицања женског, социјалног и предузетништва младих потребно је створити јако партнерство владиног и невладиног сектора.

Неопходно је организовати промотивне активности ради промене традиционалног виђења улоге и положаја жена у друштву, али и промовисати искуства жена које су успешни примери у циљу подстицања потенцијалних предузетница. Такође, потребно је промовисати успешне примере младих предузетника, који могу да подстакну друге младе људе да покрену сопствено пословање. С обзиром на недовољно искоришћење могућности социјалног предузетништва, важно је развити свест о томе шта је социјално предузетништво, које су његове специфичности и значај, као и законодавни и институционални оквир у којем послују социјална предузећа.

Приоритетне мере обухваћене овом димензијом Стратегије су:

- M1 Укључити подршку женском предузетништву, предузетништву младих и социјалном предузетништву у сва државна документа који имају утицаја на привреду*
- M2 Повећати учешће жена, младих и социјалних предузећа у различитим програмима подршке МСПП*
- M3 Увести посебне програме подршке за МСПП намењене искључиво за жене, младе и социјално предузетништво*
- M4 Промоција, примери добре праксе, умрежавање, успостављање дијалога*

6. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Мере и активности, са роковима, органима и организацијама надлежним за спровођење мера потребним финансијским средствима и показатељима за праћење спровођења мера ове стратегије биће дефинисане периодичним акционим плановима, које ће донети Влада. Акциони план за спровођење Стратегије за подршку развоју МСПП и конкурентности за период 2015. до 2020. године и План имплементације за период 2015. – 2016. године, одштампан је уз ову стратегију и чини њен саставни део.

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”